

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Storytelling voor de buurt

Hoe de relatie tussen bewonersinitiatieven en overheid kan groeien

Storytelling voor de buurt

Hoe de relatie tussen bewonersinitiatieven en overheid kan groeien

“De echte kwaliteit van zorg zit niet in regels of kwaliteitsprocedures. De echte kwaliteit zit in de ontmoeting die mede dankzij dit project plaatsvindt. We vechten er voor om niet in de schijnwerkelijkheid van de regels terecht te komen. Wij sturen op weinig overhead en veel betrokkenheid.”

Coöperatie Austerlitz Zorgt

“Puur commercieel willen we niet worden. Ik ben hier niet begonnen om bedrijfsleider te worden van een kantoorgebouw met feestzaal. Wij gaan voor de maatschappelijke meerwaarde.”

MidWest

“Maak het spel makkelijker en wees een leuke speler.”

Duurzaam Hoonhorst

“De gemeente zou wat vaker mogen zeggen dat ze het ook niet weten. Dat dit net zo nieuw is voor hen als het is voor ons. En dat we samen de weg gaan bewandelen. Dat is samenwerking optima forma.”

De Nieuwe Banier

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
Inleiding	9
Het verhaal van de inwoners	10
Inzichten uit de verhalen	21
Dankwoord	25
Colofon	26
Bijlage: de verhalen van de initiatieven	27
<i>Vastgoed voor maatschappelijke waarde. Verhaal MidWest, Amsterdam</i>	27
<i>Vrijwilligers zijn professionals. Verhaal Klokhuis Amersfoort</i>	31
<i>De procedures zijn te complex. Verhaal Bewonersbedrijf Hechterp Schieringen, Leeuwarden</i>	35
<i>Ontstaan uit verwondering in de buurt. Verhaal buurtverzorgsters bij SIPI, Amsterdam</i>	40
<i>Knokken voor zelfbeheer. Verhaal De Nieuwe Banier, Rotterdam</i>	45
<i>Maak het spel makkelijker en wees een leuke speler. Verhaal Duurzaam Hoonhorst, Dalfsen</i>	50
<i>Je wordt er moedeloos van. Verhaal “Ons Zonderwijk”, Veldhoven</i>	55
<i>Het leek zo goed te gaan. Verhaal bewonersvereniging Woensel-West, Eindhoven</i>	61
<i>Dit kan alleen met een zwaar bestuur dat niet opgeeft. Verhaal Coöperatie Austerlitz Zorgt, Zeist</i>	65

Disclaimer

Dit rapport is opgesteld door Kirsten Notten van Waterschrijver advies. Het bevat geen weergave van de opvattingen van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

De analyse is geschreven vanuit de beleving van de betrokken bewoners. De verhalen vanuit het perspectief van de gemeenten zijn niet opgetekend. Het gaat in deze analyse om de lessen die je kunt trekken op basis van de beleving van bewoners en niet om wie er ‘gelijk’ heeft in een concrete casus. Het kan daarom voorkomen dat de betrokken gemeente een andere beleving heeft van dezelfde casus.

Samenvatting

Inleiding

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is de afgelopen maanden bezig geweest om een standpunt te formuleren over de vraag hoe een volwaardige relatie tussen bewonersinitiatieven en de overheid te realiseren. Om het perspectief van bewoners scherp in beeld te krijgen zijn er bij 9 bewonersinitiatieven verhalen verzameld over de relatie van de overheid en bewonersinitiatieven. Deze initiatieven waren verschillen qua aard en spreiding over het land. Wel zijn ze allemaal al een poos bezig zodat ze ervaringen te vertellen hebben.

Het verhaal van de bewoners

Bewoners vertellen vergelijkbare ontwikkelingen bij hun initiatief. Hun verhalen bevatten de narratieve structuur van de Reis van de Held. De relatie wordt langzaam meer volwaardig. Deze ontwikkeling bestaat uit vier onderdelen: plannen, uitvoeren, strategie en borgen. In de afgelopen jaren is er veel verbeterd op het niveau van de plannen en is de bereidheid om te leren bij de uitvoering groot. Deze fasen blijven aandacht nodig hebben. Op dit moment lopen initiatieven die al een poos bezig zijn, echter tegen hardnekkige strategische knelpunten aan over zeggenschap rond bijvoorbeeld vastgoed en financiële middelen. Als een volwaardige relatie ontstaat, komt dat omdat een gemeente de openheid heeft om anders te werken of te willen leren, of omdat een initiatief een ijzersterk netwerk heeft.

Een eigen logica van de gezamenlijkheid

Voor een volwaardige relatie is het nodig om ruimte te maken voor maatschappelijke waarde en de openheid om te willen leren. Zowel bewoners als mensen van de gemeente hebben behoefte aan een minder complexe en zachtere systeemwereld.

Initiatiefnemers positioneren zichzelf als maatschappelijk betrokken, professioneel en ondernemend, maar zonder winst oogmerk. Deze initiatieven sluiten aan bij wat er leeft bij bewoners, werken bottom up en vraaggericht. De initiatieven belichamen een eigen logica of manier van denken, waarin maatschappelijke waarde, samenwerken en de bereidheid om te leren centraal staan. Het is de logica van de gezamenlijkheid. Inwoners willen erkenning, niet alleen voor hun initiatief maar ook voor deze logica van de gezamenlijkheid.

Inzichten uit de verhalen

Een volwaardige relatie heeft vertrouwen én zeggenschap nodig. Aanknopingspunten om deze relatie te laten groeien zijn:

- De procedures simpeler maken om de ambachtelijkheid van de uitvoering meer ruimte te geven. Dit kan met één contactpersoon bij de gemeente en regelgeving aan te laten sluiten op de eigen aard van de initiatieven.
- Een volwaardige strategische positie geven aan initiatieven met zeggenschap in strategische netwerken en experimenten met de positie van vastgoed en geld binnen de logica van de gezamenlijkheid.
- De rol van gemeenteraad als hoeders van de gezamenlijkheid waarderen.
- Gemeenten, initiatieven en instellingen verklaren dat ze van elkaar willen leren en samen een nieuw verhaal willen maken.
- Voor een vervolg is het nodig om naast de verhalen van initiatieven ook te luisteren naar gemeenten en instellingen. Verhalen bieden een taal bieden die past bij de logica van de gezamenlijkheid, omdat ze de dagelijkse praktijk en leefwereld van mensen laten zien. Ook vertellen ze over ontwikkelingen en nodigen ze uit om te blijven leren.

Het verhaal van de bewoners als Reis van de Held biedt hoop. Hoe lastig de obstakels ook mogen zijn om een volwaardige relatie te krijgen, initiatieven en gemeenten zijn op weg.

Inleiding

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is de afgelopen maanden bezig geweest om een standpunt te formuleren over buurtrechten. Hierbij speelde met name de vraag hoe een volwaardige relatie tussen bewonersinitiatieven en de overheid te realiseren. In een co-creatietraject met stakeholders over deze vragen ontstond de behoefte het perspectief van actieve burgers extra aandacht te geven, aangezien participeren aan dit traject hen te veel tijd kost of het onderwerp te abstract is. Het ministerie heeft daarom in overleg met het Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners, LSA, Waterschrijver gevraagd de eigen verhalen van initiatiefnemers te verzamelen.

Doelstelling storytelling

Met verhalen inzicht geven in de relatie tussen bewonersinitiatieven en overheid vanuit het perspectief van bewoners. De centrale inzichten uit deze verhalen vertalen naar het standpunt van het ministerie hoe een volwaardige relatie te realiseren.

Waarom storytelling

Verhalen vertellen over gebeurtenissen en bieden daarmee inzichten uit het dagelijkse leven van mensen. Om in de taal van de overheid te spreken: verhalen maken de leefwereld toegankelijk voor het werk van de overheid. Narratieve analyses zorgen voor een gegronde vertaling van individuele verhalen naar algemene principes en oplossingsrichtingen.¹ Dat komt door de bijzondere aard van verhalen:

- Verhalen nodigen uit om het perspectief van een ander over te nemen. Onze hersenen zijn gemaakt om verhalen te vertellen en begrijpen. De levendige weergave van gebeurtenissen, neemt de lezer en luisteraar mee in de wereld van de ander.
- Verhalen nodigen uit om te leren van ervaringen. De oplossingsrichtingen uit verhalen zijn geworteld in de dagelijkse praktijk van initiatieven. Een verhaal is een leerproces.
- Uit verhalen blijkt wat belangrijk is voor mensen, zonder dat ze zelf een analyse hoeven te maken van overheidsbeleid. Verhalen zijn daarmee uitermate geschikt om de leefwereld van mensen onder woorden te brengen en deze te verbinden met het werk van de overheid.

Werkwijze

Bij 9 bewonersinitiatieven heeft Waterschrijver verhalen verzameld over de relatie van de overheid en andere instellingen met het bewonersinitiatief. Er is gezocht naar een grote diversiteit in de aard van de initiatieven. Sommige initiatieven zijn succesvol, andere hebben het moeilijk en eentje heeft taken neergelegd. Wel zijn ze allemaal al een poos bezig zijn en hebben ze het nodige meegemaakt in de relatie met de overheid, zodat ze ervaringen te vertellen hebben. De selectie is in overleg met het LSA en BZK gemaakt.

Waterschrijver heeft een narratieve analyse van deze verhalen gemaakt. De bewoners hebben tevens in co-creatie een eigen analyse gemaakt. De verhalen en de resultaten van deze twee analyses zijn in de derde co-creatiesessie van het traject met de stakeholders gepresenteerd en gebruikt.

Aard van de bewonersinitiatieven

- 3 uit dorpen en 6 uit steden.
- 5 uit de Randstad en 4 uit de rest van Nederland.
- 7 over het beheer van een gebouw, 4 over de ontwikkeling van een wijkvisie, 2 over wijkbeheer, 3 over de uitvoering van zorgtaken en 1 over de ontwikkeling van een nieuw gebouw. Allemaal zijn ze bezig met wijkontwikkeling op het terrein van zorg en welzijn.

¹ Zie bijvoorbeeld het werk van:

Bold, Christine. (2011) *Using narrative in research*. Sage publication Magruder Watkins, Mohr & Kelly. (2011) *Appreciative Inquiry. Change at the speed of imagination*. San Francisco, Pfeiffer.

Het verhaal van de bewoners

Het verhaal van de bewoners als de Reis van de Held

Analytisch raamwerk: de Reis van de Held

Bewoners vertellen vergelijkbare ontwikkelingen bij hun initiatief. Hun verhalen bevatten de narratieve structuur van de Reis van de Held. Deze narratieve structuur is voor de analyse gebruikt. De Reis van de Held is uitgewerkt door Joseph Campbell en onder meer door Mieke Bouma toegepast op persoonlijk leiderschap.² Campbell heeft talloze mythen en sprookjes over de hele wereld bestudeerd en daarin terugkerende thema's gevonden, die de Reis van de Held vormen. Bekende helden en heldinnen als Frodo, Odysseus, de molenaarsdochter uit Repelsteeltje en Harry Potter hebben deze reis afgelegd. Deze verhalen vertellen over talenten en dromen, over hoe je het verschil kunt maken door je verlangen vorm te geven, over persoonlijke ontwikkeling. Ook al zijn het sprookjes of mythen, ze bevatten elementen die in het dagelijks leven van mensen relevant zijn. Waterschrijver gebruikt in haar werk de Reis van de Held als een narratieve structuur voor veranderingen en leerprocessen in de samenleving.³

Vier fases in de ontwikkeling van een volwaardige relatie

De Reis van de Held is een ontwikkelingsproces en bestaat uit vier delen met elk drie stappen. In dit verslag ligt de focus op de ontwikkeling van de relatie tussen initiatieven en overheid in de vier fasen van de reis van de Held. Elke fase heeft zijn eigen knelpunten en kansen om verder te groeien. Elke fase biedt ook aanknopingspunten voor een meer volwaardige relatie.

1. Het eerste deel gaat het om de intentie met voorbereidingen op papier en in gesprekken. Het is de fase van de intentie en de plannen.
2. In het tweede deel gaan bewoners beginnen. Ze leren veel en blijken daadwerkelijk iets moois tot stand te kunnen brengen. Het is de fase van het uitvoeren.
3. In het derde deel gaat het om het doorzetten. De veranderingen raken het hart van het bewonersinitiatief, de gemeente of een andere instelling. Het is de fase van de strategie.
4. In het vierde deel gaat het om het volbrengen van de veranderingen. Het is de fase van het borgen en doorgroeien.

Een volwaardige relatie tussen overheid en bewonersinitiatieven heeft tijd nodig om zich te ontwikkelen. Met iedere stap gaat het leerproces verder. Deze ordening van de ervaringen van de initiatieven biedt hoop. Hoe lastig de obstakels ook mogen zijn, initiatieven en gemeenten zijn op weg. Luister naar het verhaal van de bewoners als een Reis van de Held.

² Campbell, Joseph (1949) *A hero with a thousand faces*.

Bouma, Mieke (2012) *De held in je eigen verhaal. Het pad van persoonlijk leiderschap*. Uitgeverij Business Contact.

³ Provincie Overijssel (2015) *Experimenteren met het nieuwe samenspel van overheid en samenleving. Vijf experimenten met storytelling bij gemeenten in beweging*. Kirsten Notten. Zwolle

Eerste fase volwaardige relatie: plannen

In de beleidsnota's en in de intentie van de gemeente is de relatie volwaardig. Gemeenten hebben over het algemeen in hun beleid vastgelegd dat ze bewonersinitiatieven toejuichen, welkom heten en willen ondersteunen. Initiatiefnemers ontmoeten in hun contacten wel scepsis. Als ze verder gaan, worden medewerkers van gemeenten en instellingen enthousiast.

Omdat er gekozen is om verhalen op te halen bij initiatieven die al een poos bezig zijn, wil dit niet zeggen dat deze fase in het algemeen goed verloopt. Er zijn ook initiatieven die afhaken bij deze weerstand in de eerste fase. Ook deze fase in een volwaardige relatie vraagt aandacht.

Ervaringen

In Amersfoort wilden bewoners het buurthuis 'het Klokhuis' overnemen, maar kregen ze geen inzage in de exploitatiecijfers. Ondanks de gebrekkige informatie is het ze toch gelukt een bedrijfsplan te maken.

In Zeist reageerde de wethouder in eerste instantie afhoudend de plannen voor een zorgcoöperatie in Austerlitz. Is er wel draagvlak? Alle zorg is toch in Zeist aanwezig? De eerste bijeenkomst trok 60 mensen en een enquête had de extreem hoge respons van 43%. Sindsdien was er geen discussie meer over draagvlak en heeft de wethouder ze gesteund.

In Amsterdam belde MidWest met de wethouder om gebruik te mogen maken van leegstaand schoolgebouw. Hij wilde weten wat ze wilden doen en of ze een plan hadden. MidWest wilde de sleutel en gewoon beginnen: "Het duurde uiteindelijk 54 weken voordat we sleutel kregen, maar dat is een detail."

lydia kramer illustraties

Tweede fase volwaardige relatie: uitvoering

Knelpunten door complexiteit bureaucratie en marktgerichte benadering

In de uitvoering wordt de relatie tussen initiatieven en overheid steeds gelijkwaardiger. Er zijn in de uitvoering ook knelpunten, vooral door de complexe bureaucratische en rendementsgerichte werkwijze van de overheid en instellingen. Het gaat bijvoorbeeld over gebrekkige informatievoorziening door de gemeente.

Ervaringen

In Veldhoven wilden wijkbewoners van Zonderwijk met de gemeente een oplossing zoeken voor de overlast van het blad van platanen. De gemeente liet een onderzoek doen, maar gaf bewoners geen inzage. Ze moesten gebruik maken van de WOB om de resultaten te weten te komen.

Ook zijn procedures ingewikkeld omdat gemeenten niet altijd weten precies wat andere afdelingen doen, er onduidelijkheid is over wie er nu betrokken is bij een proces, er tegenstrijdige eisen zijn, door reorganisaties en personele wisselingen de contactpersonen veranderen, of omdat de gemeente het zelf ook niet kan overzien. Landelijke regelgeving en de uitleg daarvan past tenslotte geregeld niet één op één bij de aard van de initiatieven.

lydia kramer illustraties

Ervaringen

In Leeuwarden wilde het Bewonersbedrijf Hechterp-Schieringen het groenonderhoud in de wijk overnemen. Het eerste bedrag dat de gemeente had voorgesteld vonden ze te laag. Ze konden laten zien dat ze niet alleen schoffelen en maaien, maar ook het zwerfafval opruimen, snoeien en de kantjes bijwerken. De gemeente dacht dat hun eigen mensen dat werk hadden gedaan. Toen kreeg het bewonersbedrijf een opdracht voor meer uitgebreide werkzaamheden voor een passende prijs. Over landelijke regels: "De accountant weet niet of we omzetbelasting terug mogen vragen. De belastingdienst weet soms niet hoe met bewonersbedrijven om te gaan."

In Veldhoven hebben bewoners goede suggesties voor de uitstapstrook van parkeerplaatsen. De gemeente wil er niks mee doen. Volgens hen heeft de gehandicaptenraad al ingestemd met het gemeenteplan. Bij nabellen blijkt de gehandicaptenraad nergens van te weten.

In Amersfoort wil de gemeente dat de horeca van het Klokhuis aan alle eisen van sociale hygiëne en BHV voldoet. Maar omdat ze met vrijwilligers werken, is het verloop onder de medewerkers hoog. De kosten voor de opleidingen zijn daarmee extra hoog. Als ze aan de gemeente hiervoor een vergoeding vragen, reageert deze dat het hun eigen keuze is om vrijwilligers op te leiden.

In Dalfsen wisten bewoners dat er via de provincie geld voor een cultuurhus was. Hun dorp paste echter niet in de gebiedsindeling maar wel bij de uitzonderingsregel. Ze hebben de hele begroting en woonvisie door moeten spitten om het geld te vinden. De ambtenaar wist het echt niet. Hun hartenkreet: "Het spel is te ingewikkeld."

Goede samenwerking op de werkvloer voor maatschappelijke waarde

Toch werken initiatieven op het niveau van de werkvloer goed samen met contactambtenaren, projectleiders, wijkbeheerders, medewerkers van vastgoed of met medewerkers van zorg en welzijn. Samen weten ze oplossingen te vinden om voorbij beperkende regels of te zware financiële eisen te komen. Ook de professionals van zorg- en welzijnsorganisaties zien in de praktijk de meerwaarde van een samenwerking met bewonersinitiatieven. Goede samenwerking is dan gebaseerd op de maatschappelijke waarde van een initiatief en een gedeelde ambachtelijkheid.

Ervaringen

In Amsterdam hebben zorgprofessionals gastlessen gegeven aan de vrijwillige buurtverzorgsters van SIPI, zodat ze bij ouderen beter knelpunten als eenzaamheid of slecht eten kunnen signaleren.

In Amsterdam hebben initiatiefnemers van MidWest intensief samengewerkt met ambtenaren van de afdeling vastgoed om een kloppend en vernieuwend exploitatiemodel te maken voor een voormalige school die als buurt-ontmoetingsplek fungeert.

In Dalfsen hebben ambtenaren intensief samengewerkt met initiatiefnemers van Duurzaam Hoonhorst om alles te regelen om een school te verduurzamen: "In één ochtend hebben we de vergunning geregeld voor de aanleg van het leidingnet voor de hout-verwarmde cv. Alle belangrijke ambtenaren waren aanwezig. De kaart lag op tafel. Als ze iets niet wisten, belden ze meteen om het te regelen."

In Austerlitz stuurt de zorgcoöperatie op weinig overhead. Ze moeten door landelijke en lokale regels aan allerlei eisen voldoen. De afspraken met de huisartsen maken ze bijvoorbeeld wel, maar zetten ze niet in een contract in een map. Uit emails blijkt dat de afspraken er wel zijn. Dat accepteert de gemeente.

In de verhalen van de uitgekozen initiatieven lukt het de meeste initiatieven om samen met de gemeente deze knelpunten meestal op te lossen, dankzij hun doorzettingsvermogen en een gedeelde doelstelling. Ook in deze fase geldt dat door de keuze van de initiatieven deze fase redelijk succesvol lijkt. Dat wil niet zeggen dat deze fase in het algemeen goed verloopt. Initiatieven kunnen afhaken bij de complexiteit in de uitvoering in deze tweede fase, vooral als de bureaucratische complexiteit zwaaert. In het co-creatie traject met de stakeholders heeft deze fase dan ook veel aandacht gekregen, met goede suggesties hoe de relaties in de uitvoering te verbeteren.

De initiatieven realiseren maatschappelijke waarde en het vertrouwen groeit

Als de relatie in de uitvoering volwaardig is, geven de initiatieven mooie resultaten voor de wijk, het dorp of de stad. Ze realiseren waarde voor bewoners en gezamenlijkheid. Dit is waar de bewoners het voor doen. Deze resultaten zijn ook van groot belang voor het krijgen van een volwaardige relatie, omdat ze het vertrouwen van de overheid en instellingen in de initiatieven laten groeien.

Een greep uit de resultaten en successen

De leerprestaties van kinderen schieten omhoog. De veiligheid van de buurt keert terug. De activiteiten trekken grote aantallen en verschillende soorten bewoners. Innovaties op het gebied van duurzaamheid kunnen gerealiseerd worden. Mensen met een uitkering participeren in de samenleving. Jongeren met een lage opleiding krijgen de kans om stage te lopen. Bewoners zorgen voor hun buurtbewoners. Bewoners delen hun kennis met elkaar. Mensen pakken hun schuldproblemen aan. De zorg werkt vraaggericht. Inwoners helpen elkaar met vervoer of reparatiediensten. Inwoners onderhouden speeltuinen en hebben hierbij plezier met elkaar.

Derde fase volwaardige relatie: strategie

Niet weten en willen leren bij gemeente

Ook al gaat het in de uitvoering best goed, op strategisch niveau is er toch beperkt sprake van een volwaardige relatie. In deze fase is de relatie het meest volwaardig als een gemeente open staat voor vernieuwing en zelf ook niet weet hoe iets aan te pakken. De wens om te leren helpt in deze fase voor een volwaardige relatie.

Ervaringen

In Zeist wordt het dorpssteam van de zorgcoöperatie al snel het sociale wijkteam van de gemeente voor Austerlitz. Dat komt omdat het een nieuw domein is voor de gemeente, en er nog geen routines zijn. Ook voor de bewoners is het nieuw en een leerproces. Het kost veel tijd, maar samen lukt het.

De Nieuwe Banier: "De gemeente zou wat vaker mogen zeggen dat ze het ook niet weten. Dat dit net zo nieuw is voor hen als het is voor ons. En dat we samen de weg gaan bewandelen. Dat is samenwerking optima forma."

lydia kramer illustrations

Besluitvorming over geld en zeggenschap zonder overleg met de initiatieven

Besluiten over de verdeling van geld, het inzetten van vastgoed, de zeggenschap over middelen of het samenwerkingsverband gebeuren geregeld zonder betrokkenheid van de initiatieven. Ook signaleren ze dat bij de decentralisaties en transities er veel aan de ook noodzakelijke bezuinigingen wordt gekoppeld. Daar hebben initiatieven vaak last van. Het gaat hen om kwaliteit en de besparing komt dan vanzelf als bijvangst.

Initiatieven hebben begrip voor de bezuinigingen die gemeenten, zorg- en welzijnsorganisaties treffen, dat ambtenaren ook in andere projecten met grote partijen als zorginstelling of woningbouw te maken hebben en daar rekening mee moeten houden, dat vastgoed een complexe plek heeft op de gemeentelijke begroting. Echter, ze willen ook op strategisch niveau een volwaardige relatie en een eigen positie in de besluitvorming.

Ervaringen

In Amersfoort nam het Klokhuys deel aan het proces rond de WMO om samen met gemeente, zorg en welzijnsinstellingen tot een nieuw plan voor de WMO te komen. Opeens lag er een kaart op tafel waaruit bleek dat een bewonersinitiatief geen geld en de instellingen wel geld kregen. Dit besluit was zonder overleg met de bewoners genomen.

In Amsterdam merkte SIPI dat beslissingen over geld voor informele zorg door de gemeente en de grote instellingen genomen werden. De buurtbewoners en initiatiefnemers voor informele zorg stonden wel op papier als samenwerkingspartner, maar waren geen onderdeel van het besluitvormingsproces.

In Eindhoven kreeg de buurtstichting Woensel-West te horen dat ze geen geld zouden krijgen voor het beheer van een MFA omdat ze vrijwilligers zijn.

In Amsterdam wilde de gemeente opeens niet meer meewerken aan een vernieuwend exploitatieplan voor MidWest omdat het staatssteun zou zijn. Volgens de bewoners is er geen sprake van staatssteun omdat ze enkel lokaal werken. Bewoners mochten het gebouw wel tegen een commerciële prijs huren of kopen.

In Rotterdam kreeg het stichtingsbestuur van de Nieuwe Banier te horen dat ze niet professioneel zouden zijn. Ook zou het gebouw door welzijn beheerd gaan worden, terwijl ze net een contract van vijf jaar voor de huur hadden getekend.

In Hoonhorst hadden bewoners met de woningbouw een plan gemaakt om de lege pastorie van de kerk te kopen om deze om te bouwen tot seniorenwoningen. De woningbouw trok zich echter terug vanwege een interne reorganisatie en een nieuwe strategie waarin ze enkel sociale woningbouw wil realiseren op een paar centrale punten. Nu zoekt het dorp eigen middelen.

In Veldhoven en Leeuwarden wilden bewoners een leegstaand schoolgebouw gaan exploiteren, maar dat bleek zonder overleg verkocht te zijn aan een commerciële partij.

In Zeist maakte de zorgcoöperatie afspraken met de gemeente over parkeerplaatsen en woonkeur voor een nieuw MFA met zorgwoningen. Later kwam de gemeente op deze afspraken terug.

Initiatieven nemen positie in: gezamenlijkheid en maatschappelijke waarde

Van wie is de buurt of het dorp? Van wie is het gebouw? Wie zorgt er voor elkaar?

De bewoners beseffen steeds beter dat ze iets nieuws aan het doen zijn. Ze nemen een eigen positie in. Vastgoed is voor hen niet bedoeld om geld mee te verdienen. Een gebouw is een plek waar bewoners nieuwe kansen krijgen, waar werkelozen en schooluitvallers ervaring opdoen, waar mensen op hun bek mogen gaan, waar talenten tot bloei komen. Een bewonersbedrijf, zorgcoöperatie of een wijkplatform is een spil in de buurt, een aanjager van ontmoeting, de uitvalbasis om de veiligheid en verbinding te verbeteren, de springplank voor nieuwe ideeën. Zorg valt niet in regels te vangen, maar is een relatie tussen mensen. Mensen werken hier uit betrokkenheid, met elkaar en voor elkaar. Deze waarde valt niet in geld uit te drukken. Geld is nodig als middel, maar is niet het doel.

Ervaringen

Coöperatie Austerlitz Zorgt

“De echte kwaliteit van zorg zit niet in regels of kwaliteitsprocedures. De echte kwaliteit zit in de ontmoeting die mede dankzij dit project plaatsvindt. We vechten er voor om niet in de schijnwerkelijkheid van de regels terecht te komen. Wij sturen op weinig overhead en veel betrokkenheid.”

MidWest

“Puur commercieel willen we niet worden. Ik ben hier niet begonnen om bedrijfsleider te worden van een kantoorgebouw met feestzaal. Wij gaan voor de maatschappelijke meerwaarde.”

Hechterp-Schieringen

“Er zijn mensen in de wijk die al 10 jaar thuis zitten. Die krijg je niet zomaar actief. Wij zeggen: ‘Knap je wijk op en leer je burens kennen.’ Die mensen kunnen bij ons de eerste stap zetten. Wij komen als het nodig is wel 10x aan de deur als iemand niet op tijd is. Dat doen instellingen niet.”

De Nieuwe Banier

“Wij willen een bijdrage leveren aan de lokale economie. Wij delen kennis, banen, goederen, in de breedste zin van het woord. Je kunt bij ons uit een diep dal klimmen, je kansen pakken en empoweren. Zoals een bewoner zei: ‘Je hebt een plek nodig waar je op je bek kunt gaan en het opnieuw kunt proberen.’”

De eigen positie van gezamenlijkheid is voor gemeenten complex

Inwoners vragen aandacht voor de waarde die ze realiseren: betrokkenheid en veiligheid in de buurt, en ruimte voor samenleven met een diversiteit aan mensen. Initiatiefnemers zijn betrokken mensen. Inwoners staan voor gezamenlijkheid. En dat maakt het voor gemeenten complex. Niet omdat de projecten om veel geld gaan, maar omdat ze niet passen in bestaande structuren en denkpatronen.

Ervaringen

MidWest: *“De ambtenaar die het eerste concept voor onze erfpachtconstructie heeft gemaakt, doet alleen de aller ingewikkeldste erfpachtzaken binnen de gemeente. Voor hem is dit een klein project, maar het geeft wel aan hoe vernieuwend we zijn.”*

Hoonhorst: *“De gemeente heeft een bureau dat ze standaard inhuren om een plan te maken. Wij wilden dat zelf doen. Dan krijg je een andere begroting, met andere posten, volgorde en andere termijnen. We zijn niet serieus genomen. Wij waren anders. Het was een cultuurclash. ... Wij zijn vrijdenkers, die heb je nodig bij dit soort projecten.”*

Leeuwarden: *“De gemeente ziet ons soms als professionals. Ze verwachten veel van ons. Dat we complexe procedures kunnen doorlopen. Soms zien ze ons als vrijwilligers die je niet serieus hoeft te nemen. Wat wij doen is iets nieuws, iets anders. We passen niet in de bestaande hokjes.”*

Rotterdam: *“Laten we het woord professional niet meer gebruiken. Wij zijn het niet, ambtenaren zijn het niet, de mensen bij welzijn ook niet. Praat nevenschikkend, dan werkt veel beter.”*

Vierde fase volwaardige relatie: borgen en groeien

Steun van netwerk, pers en gemeenteraad voor volwaardige strategische relatie

Sommige initiatieven lukt het om op strategisch niveau toch gehoord te worden. Daar hadden ze de steun van de gemeenteraad voor nodig, veel tijd om te lobbyen, de steun van de lokale pers of een ijzersterk strategisch netwerk in de top van de gemeentelijke en andere organisatie. Het 'right to challenge' kon een enkele keer gebruikt worden.

lydia kramer illustraties

Ervaringen

In Rotterdam lukt het de Nieuwe Banier om toch het beheer van het gebouw te blijven doen dankzij de steun van leden van de gebiedscommissie (voormalig stadsdeel) en gemeenteraadsleden en een beroep op het 'right to challenge'.

In Zeist lukt het de zorgcoöperatie om duidelijke afspraken te maken met de gemeente dankzij hun goede en strategische netwerk en het vertrouwen dat de wethouder heeft.

In Amsterdam lukt het SIPI om ondersteuning te krijgen voor de buurtverzorgsters dankzij tijdige informatie van hun contactambtenaar. Nu zitten ze als enige organisatie voor informele zorg aan tafel met de centrale stad en de zorg- en welzijnsinstellingen.

Er mee op houden of uitproberen hoe wel een volwaardige relatie te krijgen

Soms houdt een initiatief, een bestuur of een initiatiefnemer er in deze fase mee op. Ook al zijn ze succesvol, lukt het ze niet om met de gemeente overeenstemming te krijgen over geld en zeggenschap. En sommige initiatieven zitten nog volop in deze fase, aan het uitproberen en knokken hoe ze toch op strategisch niveau een volwaardige relatie aan kunnen gaan.

Ervaringen

Woensel-West: "Misschien was dit wel de beruchte druppel die de emmer deed overlopen. Wij zijn uit het bestuur van de bewonersorganisatie gestapt en denken niet meer mee."

MidWest: "Hard werken en veel uren maken dat vinden wij hier allemaal niet erg. Maar ik kan niet 50 uur per week blijven werken zonder uitzicht op een mooie duurzame toekomst voor deze plek en voor mezelf en mijn gezin."

Zonderwijk: "Ik ga tot het uiterste. Heel lang dacht ik dat we het konden redden. Maar het gedoe met de sociale invulling, de platanen en de ontmoetingsplek worden echt te frustrerend. Je wordt er moedeloos van."

Klokhuis: "Ik wil ons leerproces en het enthousiasme borgen. Zo houden we niet lang meer vol. We hebben geld nodig voor betaalde krachten."

Gemeenten zijn bereid om te leren

De gemeenten zijn over het algemeen bereid om te leren van de initiatieven. Dat loopt of via de gemeentesecretaris of gebeurt in opdracht van de raad door de rekenkamer. Dit doen ze samen met de initiatieven, die daar zelf ook weer van leren. Zo ontstaat een gezamenlijk leerproces.

Ervaringen

De initiatiefnemer van MidWest heeft haar verhaal gedaan op een bijeenkomst met de gemeentesecretaris en 80 directeurs van de gemeente.

De gemeentesecretaris van Zeist heeft de initiatiefnemers van de Coöperatie Austerlitz Zorg uitgenodigd om met het MT van de gemeente om tafel te gaan om te horen wat de gemeente van het initiatief kan leren.

In Veldhoven heeft de Rekenkamer onderzoek gedaan naar bewonersparticipatie en in Dalfsen gaat een onderzoek naar de ontwikkeling van het cultuurhuis plaatsvinden.

In Rotterdam organiseert de Gebiedscommissie samen met de Nieuwe Banier een dag om samen te leren en verder te bouwen.

Initiatieven willen elkaar verder helpen

De betrokken initiatiefnemers willen hun kennis delen en andere initiatieven verder helpen. Ze hebben allemaal hun verhalen gedeeld juist met de bedoeling dat anderen er van kunnen leren.

Ervaringen

In Austerlitz houden ze iedere maand spreekuur voor collega's uit het hele land. De mensen van MidWest willen hun kennis delen. Een initiatiefnemer van Duurzaam Hoonhorst is nu initiatievenmakelaar geworden die andere bewonersinitiatieven op weg helpt.

Inzichten uit de verhalen

Wat betekenen deze ervaringen van bewoners voor een volwaardige relatie en buurtrechten?

De verhalen zijn verzameld om het perspectief van bewoners meer aandacht te geven, omdat het perspectief van gemeenten al nadrukkelijk aanwezig was in het proces. Uit de narratieve analyse en een analyse van de initiatiefnemers blijkt dat initiatiefnemers tegen terugkerende knelpunten aanlopen. Een volwaardige relatie groeit in vier fasen. Per fase zijn er kansen om tot een meer volwaardige relatie te komen.

Fase 1: plannen en intentie

“Zonder dat de overheid zich hierin mengt, zijn deze dingen niet mogelijk. En als de overheid dat niet wil, moet ze ophouden te zeggen dat ze burgerinitiatieven wil ondersteunen.” MidWest

Andere positionering initiatieven als gezamenlijkheid of de ‘common goods’

Initiatiefnemers positioneren zichzelf als maatschappelijk betrokken, professioneel en ondernemend zonder winstoogmerk. Inwoners vragen aandacht voor de waarde die ze realiseren: betrokkenheid en veiligheid in de buurt, ruimte voor samenleven met een diversiteit aan mensen. Inwoners staan voor gezamenlijkheid. Het gaat om de ‘common goods’ of maatschappelijke waarde.⁴ Ze willen erkenning, niet alleen voor hun initiatief maar ook voor deze positie en manier van werken.

De verhalen laten zien dat deze positie van de gezamenlijkheid een aantal kenmerken heeft: maatschappelijke waarde, samenwerken en willen leren.

- Allereerst nemen bewoners initiatief omdat ze **maatschappelijke waarde** willen realiseren. Het gaat bijvoorbeeld om duurzaamheid, veiligheid, participatie of ontmoeten.
- Verder is **samenwerken** essentieel. Bewoners combineren talenten, kennis en ervaringen in een bestuur. Ze zoeken het contact met de buurt of geestverwanten en organiseren cursussen en events. Ze zoeken samenwerking met de gemeente, zorg- en welzijnsinstellingen, scholen, woningbouw, fondsen en bedrijven.
- Tenslotte gaat het om een **leerproces**. Mensen mogen op hun bek gaan. Mensen willen gewoon beginnen en al doende leren. Projecten groeien organisch. Initiatiefnemers weten het niet altijd, maar weten wel dat je samen verder komt. Samenwerking lukt het beste als de gemeente aangeeft het ook niet te weten.

De logica van de gezamenlijkheid binnen een gemeente versterken

Voor de overheid is het van belang om naast het domein van de markt en de legitimiteit het domein van de gezamenlijkheid te erkennen en versterken. Binnen de samenleving kun je drie domeinen onderscheiden: overheid, markt en de gemeenschap, met elk een eigen logica of een eigen manier van denken en werken. Binnen de gemeente zijn deze drie logica's ook aanwezig. De logica van de legitimiteit gaat over het werken met regels. De logica van de markt zet rendement en efficiency centraal. Samen vormen ze de systeemwereld van een gemeente. De logica van de gezamenlijkheid gaat over het werken voor maatschappelijke waarde binnen een gemeente.

In de praktijk is binnen gemeenten de logica van de gezamenlijkheid in de verdrukking geraakt. De systeemwereld van de overheid blijft nodig, omdat het voor een robuust instituut zorgt. Het verlangen van zowel bewoners als mensen van de gemeente is dat deze systeemwereld dienstbaar is aan de gezamenlijkheid en zachter kan worden. Als een volwaardige relatie ontstaat, komt dat omdat de

⁴ De Moor, Tine (2013) *De herontdekking van het collectief*. Sampol, 2013/4

gemeente deze logica van de gezamenlijkheid volgt met de wens om te leren en te willen samenwerken voor maatschappelijke waarde. Gemeenten en initiatieven kunnen elkaar vinden in het versterken van de gezamenlijkheid.

“Wij verklaren dat we van elkaar willen leren.”

Gemeenten hebben over het algemeen de intentie om de waarde van de bewonersinitiatieven en de logica van de gezamenlijkheid te erkennen. Deze intentie kan sterker gemaakt worden met een gemeenschappelijke verklaring om van elkaar te willen leren, ook in de andere drie fasen voor het groeien naar een volwaardige relatie.

Verhalen als taal voor de gezamenlijkheid

Juist verhalen die over ervaringen uit het dagelijks leven vertellen, zijn een geschikte taal voor de waarde van de gezamenlijkheid. De positie van gezamenlijkheid valt niet in regels, spreadsheets of bedrijfsplannen te vatten. Verhalen laten verwevenheid en context zien, vertellen over de leefwereld van mensen en gaan voorbij aan de kolommen binnen een gemeente. Het werken met verhalen maakt het mogelijk om dit domein van de gezamenlijkheid in kaart te brengen en tijdens het leerproces projecten te monitoren en evalueren. Deze keer zijn de verhalen van de bewoners verteld, voor een vervolg is het nodig dat alle betrokkenen, mensen van de gemeente, instellingen én de bewoners, hun verhalen vertellen.

Fase 2: uitvoering

“Subsidies aanvragen en verantwoorden, wat te doen als een pand dat wij zouden willen gebruiken verkocht wordt, hoe nieuwe huisvesting te vinden, hoe nieuwe samenwerking vormgeven. Het is complex, wij hebben daar geen verstand van. Help ons daarbij.” Hechterp-Schieringen

In de uitvoering botst de logica van de gezamenlijkheid met de systeemwereld van de gemeente. Het vraagt doorzettingsvermogen van de initiatieven. Ook gemeenten hebben zelf last van complexe procedures en willen graag de maatschappelijke waarden realiseren. In de uitvoering worden de mooie resultaten geboekt. Dat maakt dat zowel gemeenten als initiatieven bereid zijn om te leren en te experimenteren.

Minder complexe procedures, meer ruimte voor ambachtelijkheid en passie

De initiatiefnemers willen dat het spel minder complex wordt. Ze hebben last van complexe procedures in de uitvoering: de complexiteit van aanbestedingen, de schijnwerkelijkheid van regels, Europese eisen over staatssteun, eisen rond aansprakelijkheid of veiligheid, uitgebreide formulieren, onduidelijke procedures, eenzijdige wijzingen in afspraken, geen informatie verschaffen, meerdere betrokken afdelingen, personele wisselingen, reorganisaties en trage processen. Initiatieven hebben regelgeving nodig die past bij het domein van de gezamenlijkheid en meer stuurt op vertrouwen. Inwoners willen graag één vaste contactpersoon van de gemeente, openheid van informatie, goede argumenten bij afwijzingen, hulp bij vereenvoudiging van subsidieaanvragen en iemand die ze attent maakt op strategisch relevante momenten.

De complexiteit in de uitvoering houdt de bewoners af van hun passie. In deze fase doen ze waarvoor ze met een initiatief begonnen zijn: de wijk opruimen, kinderen bijles geven, een repaircafé houden, ouderen bezoeken of plantsoenen onderhouden. Deze ambachtelijkheid zorgt voor mooie resultaten. Een paar hartenkreten van de initiatieven waren dan ook: ‘Maak het spel simpeler’, ‘Gemeente, laat los’.

Fase 3: strategie

“Dit kan alleen met een zwaar bestuur dat niet opgeeft. Wij vechten ons erdoor heen. Als de wethouders ons niet gedekt hadden, was het nooit gelukt. Hoeveel wijken hebben zo'n bestuur? Dit moet soepeler gaan!”

Coöperatie Austerlitz Zorgt

Deze fase raakt het hart van een gemeentelijke overheid en een bewonersinitiatief. Hier wordt duidelijk waar het organisaties werkelijk om gaat. In deze fase maken organisaties afwegingen over de inzet van tijd en geld voor hun doelstellingen. De logica van de legitimiteit en de markt zijn in deze fase dominant aanwezig. Of iets binnen de regels past en hoeveel iets kost, is makkelijker inzichtelijk te maken dan de vraag welke waarde iets oplevert. Daarnaast zijn veel bewonersinitiatieven liever bezig met de uitvoering en is deze fase te complex en tijdrovend om erbij te doen. De mensen van gemeente en instellingen kunnen dit strategisch werk doen als onderdeel van een betaalde baan. Voor bewonersinitiatieven is dit over het algemeen onbetaald werk. Het is dan ook niet verwonderlijk dat deze fase in een volwaardige relatie complex is.

Netwerken en zeggenschap: wie praat en beslist er mee?

Gemeenten hebben in hun werk met talloze organisaties te maken. Gemeenten zoeken allerlei vormen van samenwerking om doelstellingen en waardes te realiseren. Daarnaast willen gemeenten een gewogen afweging van belangen maken. Bewonersinitiatieven zijn een relatief nieuwe speler in deze netwerken. Gemeenten hebben talloze olifantenpaadjes van gebruikelijke overlegmomenten met grote instellingen. Bewonersinitiatieven zijn vaak kleinschalig en spelen zich vaak in een enkele buurt af. Gemeenten hebben grote instellingen voor meerdere locaties nodig. In aanbestedingsprocedures is de positie van bewonersinitiatieven nieuw. De voorwaarden voor aanbesteding passen vaak beter bij grote instellingen. Het is dan ook begrijpelijk hoe taai het is om deze strategische netwerken open te gooien.

En toch is het van belang dat bewonersinitiatieven en de logica van de gezamenlijkheid ook in deze fase een volwaardige positie krijgen. Als een initiatief een strategisch en zwaar bestuur heeft, kan dit in de netwerken opereren. Maar de meeste initiatieven hebben dat niet. In de verhouding tussen de drie domeinen van legitimiteit, markt en gezamenlijkheid heeft de laatste de minst sterke positie in deze fase van de strategie.

Bewoners vragen dan ook aan gemeenten om ruimte te maken, hen op te nemen in de netwerken en in de besluitvormingsprocessen, en de positie van gezamenlijkheid te erkennen. Concrete mogelijkheden hierbij zijn maatschappelijk aanbesteden, buurtbegrotingen, besluitvormingsprocessen met loting onder inwoners, het 'right to challenge'. Een volwaardige relatie vraagt verkenningen en experimenten hoe besluiten te blijven toetsten aan de maatschappelijke waarde of de bedoeling van een gemeente.

Vastgoed: niet om het rendement maar om de gezamenlijkheid

Een eigen plek of een gebouw is bij veel initiatieven van groot belang. Mensen hebben een plek nodig om elkaar te ontmoeten en als uitvalsbasis voor activiteiten. De positie van vastgoed geeft in de betrokken initiatieven knelpunten. Het gaat dan niet over de afdeling vastgoed of projectontwikkeling van de gemeente, want de mensen die er werken leveren geregeld goede bijdragen aan een initiatief. Het gaat om de positie van vastgoed, de gebouwen, als onderdeel van de gemeentelijke strategie waar het marktdenken meestal dominant is omdat met vastgoed nu eenmaal vaak veel geld gemoeid is.

Initiatieven stellen de vraag of vastgoed iets is dat geld op moet leveren. Voor hen staat de maatschappelijke waarde van het vastgoed centraal. Een volwaardige relatie vraagt om verkenningen en experimenten over de positie van vastgoed voor bewonersinitiatieven binnen de logica van de gezamenlijkheid.

Geld: vrijwillig is niet gratis

Veel van het werk in initiatieven gebeurt onbetaald. Sommige initiatieven betalen mensen in de uitvoering: een dorpsondersteuner of conciërge. Zorg en welzijnsactiviteiten kunnen via WMO gelden betaald worden. Sommige geven de vrijwilligers een vergoeding. Andere betalen juist de mensen die het initiatief vorm geven en de kar trekken. In een enkel geval verdienen initiatieven met hun kennis door anderen te helpen.

De initiatieven zoeken naar een goede balans tussen betaald en onbetaald werk. Bewonersinitiatieven werken niet voor winst maar soms wel voor levensonderhoud. Betaling kan een initiatief meer continuïteit en positie in het spel geven. Daarnaast hebben initiatieven onkosten voor bijvoorbeeld de vaste lasten van een pand of de opleidingen voor vrijwilligers die nodig zijn om aan eisen rond regelgeving te voldoen.

De initiatieven streven er naar om niet afhankelijk te zijn van structurele bijdragen van de overheid. Ze werken met vrijwilligers, crowdfunding, fondsen, betaalde uitvoering van reguliere overheidstaken en nieuwe verdienmodellen. Omdat ze niet commercieel willen werken om de waarde van gezamenlijkheid te behouden, hebben ze diverse middelen nodig. De initiatieven hebben bijna allemaal een overheidsbijdrage in de start gehad. Bij de cruciale fase in de opbouw van het initiatief, in de fase van de strategie, speelt de vraag of ze voldoende middelen van de overheid krijgen voor een duurzame exploitatie. Bijna alle initiatieven zoeken naar extra financieringsbronnen. Daarbij speelt dat gemeenten een onderscheid lijken te maken tussen professionele organisaties die betaald worden en vrijwilligersorganisaties die niet betaald worden. De initiatieven vragen daarnaast erkenning voor hun expertise, ook als ze niet betaald worden. Professionaliteit is niet hetzelfde als betaald worden.

Een volwaardige relatie vraagt om verkenningen en experimenten hoe om te gaan met geld in het domein van de gezamenlijkheid en hoe de continuïteit van een initiatief te financieren.

Fase IV borgen en laten groeien

“Gebiedscommissieleden luisterden naar de verhalen en plannen voor de toekomst. Zonder hun hulp had De Nieuwe Banier het waarschijnlijk niet gered.” De Nieuwe Banier

De gemeenteraad waarderen als hoeders van de gezamenlijkheid

De verschillende gremia van een gemeente, het ambtelijk apparaat, het bestuur en de gemeenteraad spelen op andere momenten in de samenwerking een rol. Dit veranderende samenspel binnen een gemeente kan zich nog verder ontwikkelen. De rol van de gemeenteraad kan cruciaal zijn om bewonersinitiatieven een sterkere positie te geven. Waar een initiatief alsnog succes boekt en financiën en zeggenschap verwerft, komt dat (mede) door een interventie van de gemeenteraad of de stadsdeel/ gebiedscommissie-leden. Ook de rekenkamer blijkt een belangrijk middel te zijn om te leren over een nieuwe relatie met initiatieven. De raad beroept zich op afspraken en intenties die in beleidsplannen zijn vastgelegd en de positieve ervaringen in de uitvoering.

De raad neemt in deze voorbeelden een rol als platform waar mensen het denken over gezamenlijkheid en de waarde van de ‘common goods’ begrijpen en bewaken.

Monitoring met verhalen om van elkaar te leren en door te gaan

Betrokkenen zijn zeer bereid om te leren. Een gedeeld en doorgaand leerproces van gemeenten, instellingen en bewoners versterkt de logica van de gezamenlijkheid. Verhalen bieden een goed inzicht in de ontwikkeling van een volwaardige relatie en de logica van de gezamenlijkheid. Het einde van een verhaal is open, het gaat altijd weer verder. Verhalen nodigen daarom uit om te blijven leren en door te gaan. Aandachtspunten zijn: samen leren, verhalen van alle betrokkenen gebruiken, voortdurend in contact blijven, het einde open houden en doorgaan.

Dank

Alleen dankzij de betrokkenheid van talloze bewoners heb ik deze publicatie kunnen maken. Zij hebben hun verhalen en kennis willen delen en de moed gehad om de obstakels en de successen in hun relatie met overheid te laten zien. Ze hebben meegelezen, formuleringen aangescherpt, meegedacht over de lessen uit hun eigen werk en foto's aangeleverd. En als ze dachten dat het nu wel klaar was, hing ik weer aan de lijn. Dit hebben ze allemaal vrijwillig gedaan. Ik heb diep respect voor deze mensen die een nieuwe manier van werken aan het uitvinden zijn en tegelijkertijd bereid zijn om hun ervaringen en lessen hierover te delen. Dank jullie wel.

Kirsten Notten
November 2015, Zwolle

Colofon

Initiatieven

MidWest, Amsterdam
Anita Groenink, Nathalie van Hoeven
't Klokhuis, Amersfoort
Ans Mers
Bewonersbedrijf Hechterp-Schieringen, Leeuwarden
Sabina van der Schaaf, Ida van der Zwaag
Buurtverzorgsters SIPI, Amsterdam
José van Kooten – Nagelmaeker, Esma Salama
De Nieuwe Banier, Rotterdam
Monique Ravensberg, Ellen Scholl, Klaas van der Burg, Paul Donselaer
Duurzaam Hoonhorst, Dalfsen
Antje Kingma
Stichting Ons Zonderwijk, Veldhoven
Johan Couwenberg, Ad Vermeulen, Fred de Ruijter
Stichting Woensel-West, Eindhoven
Ad van der Sanden
Coöperatie Austerlitz Zorgt, Zeist
Jan Snijders

Begeleidingsteam

Het kiezen van de initiatieven is gebeurd in overleg met Jaap Drooglever en Pieter Liefferink van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Ties de Ruijter, directeur van het LSA: Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners. Zij hebben tevens meegelezen, meegedacht met de verhalen en analyse en waren aanwezig bij de sessie met de bewoners. De inhoud van deze publicatie is de verantwoordelijkheid van Waterschrijver.

Met medewerking van

Illustraties: Lydia Kramer
Foto's: MidWest, Zonderwijk, Hechterp-Schieringen, De Nieuwe Banier en Austerlitz Zorgt

Over de auteur

Kirsten Notten luistert naar levensechte verhalen. Met storytelling wil ze mensen verbinden en ruimte maken in beleid en organisaties voor mensen en hun leefwereld. Jarenlang heeft ze aan strategische processen bij de overheid gewerkt. Nu heeft ze een eigen bedrijf als storyteller in de publieke sector.
www.waterschrijver.nl

Bijlagen

Verhaal MidWest, Amsterdam

Vastgoed voor maatschappelijke waarde

“Ik heb veel spreekbeurten gegeven waar ik lovend was over de samenwerking met de gemeente. Luisteraars geloofden me niet en zochten naar de addertjes onder het gras. Maar ik meende het. Wij zaten volledig gelijkwaardig aan tafel. Natuurlijk hebben ambtenaren een andere werkwijze. Maar het was heel fijn om samen te werken. Tot november 2014. Na drie jaar samenwerking voor maatschappelijke waarde in de buurt, komt de gemeente opeens met een voorstel om het pand commercieel te kopen of huren”. Aan het woord is Anita, één van de initiatiefnemers van MidWest, de creatieve verzamelplek in Amsterdam West.

Hoe het begon

Fase I: plannen en intenties

Geef om de Jan Eef

Het begon allemaal met een overval op de Jan Evertstraat in Amsterdam, waarbij een juwelier om het leven kwam. Anita wilde laten zien dat de Jan Evertstraat een doodgewone winkelstraat in een hele fijne buurt is. Zo begon de actie: ‘Geef om de Jan Eef’. In dit proces leerde ze een heleboel talenten kennen: mensen met groene vingers, die lekker koken of kunstenaars. Voor hun acties overlegden ze in koffietentjes, wat prijzig werd. Haar oog viel op een leegstaand schoolgebouw, midden in de wijk. Ze vroeg zich af hoe het zou zijn als ze een eigen plek zouden hebben en al die talenten uit de wijk bij elkaar konden brengen.

Geef ons de sleutel

Dat schoolgebouw stond al drie jaar leeg en was een zwart gat in de buurt. Het was een vieze bende met hondenpoep, fietswrakken en zwerfvuil. Er werd gedeald. Deze buurt kende een hoge schooluitval, veel werkloosheid, veel geestelijke en lichamelijke gezondheidsproblemen en een hoge criminaliteit.

Ze belde de wethouder van het stadsdeel op en vroeg hem om de sleutel. Die kende haar van de actie voor de Jan Eef, maar wilde toch meer weten over de plannen. MidWest had ondertussen drie initiatiefnemers die aan de slag gingen met hun plannen. Ze zagen dat de gemeente een prachtpand heft, maar er niks mee deed. Ze gingen een businesscase maken. Werken met de talenten uit de buurt, geen huur betalen maar meerwaarde toevoegen aan de buurt, geen hoofdprijs maar wel inkomsten voor onkosten. De gemeente zag wel hoe belangrijk het was dat iets voor de buurt gebeurde. Het duurde 54 weken voordat ze de sleutel kregen.

Een plek zijn voor de buurt

Fase II: uitvoering

De initiatiefnemers voelen zich verantwoordelijk voor de buurt, zij wonen tenslotte in deze wijk. Ze hebben alles schoongemaakt, de plantsoentjes opgeruimd, voortdurend de rommel weggehaald en de deuren fel rood geschilderd. Ze maakten er een levendige, waardevolle plek van, bijvoorbeeld met het Baarsjesmuziekfestival. De dealers en junks keken hun ogen uit: wat is dit? Het plein voor MidWest ligt er nu goed bij en het gebouw is opgeknapt.

De hockeyclub en een feest van Marokkaanse vrouwen

Het viel niet mee om mensen binnen te krijgen. Er zijn geen ramen aan de voorkant en de voordeur is afgesloten. Door de monumentale status mogen ze daar niks aan veranderen. Via de tuin hebben ze meer contact gekregen. De wens is om een buurtkantine te maken, omdat koken verbindt. Langzaam hebben talloze activiteiten een plek gevonden in MidWest. Op een maandagavond was er een bijeenkomst van de hockeyclub, een feest van Marokkaanse vrouwen, een VVE vergadering en yogales. Dat is de diversiteit van de buurt die bij elkaar komt. Boven verhuren ze ruimtes aan kleine bedrijven, om beneden initiatieven de ruimte bieden die geen geld hebben. Je moet in de buurt wonen om te kunnen huren.

De vaste lasten zijn hoog

MidWest wil een veilige plek zijn, die schoon en gezellig is en waar altijd mensen aanwezig zijn. Overal staan bloemetjes. Twee dames die al lang zonder baan thuis zitten, zijn gastvrouw geworden. Er is altijd iemand aanwezig die aandacht geeft. De vaste lasten voor een plek als deze, met een diverse groep bezoekers en mensen die veiligheid en begeleiding nodig hebben. In MidWest zijn ze voortdurend bezig met de vraag hoe de waarde-creatie van buurtbewoners te kapitaliseren. Normale businessmodellen gaan voor financiële waarde, in MidWest voor maatschappelijke waarde.

Jongeren een kans geven

In de buurt zijn veel vmbo scholieren, met niveau 1 of 2. MidWest wilde die jongeren een kans geven en zijn een leerwerkbedrijf geworden. Een jongen was niet gewend mensen te woord te staan. Hij kreeg de opdracht om de deur open te maken en bezoekers te vragen voor wie ze komen. Daar begon hij na een paar weken zelfs lol in te krijgen. Als Anita dit voorbeeld vertelt is ze trots. Het lijkt misschien banaal, maar dit is waar het om gaat om een plek voor de buurt te zijn.

Puur commercieel wil MidWest niet worden

Fase III strategie

Intensief contact met de gemeente

Vanaf het begin was er een gelijkwaardige relatie met de gemeente. MidWest had intensief contact over de erfpacht en exploitatie om het gebouw te kunnen kopen. Bijna maandelijks zat MidWest aan tafel met bestuurders en ambtenaren van verschillende diensten van de gemeente Amsterdam. Een ambtenaar van het grondbedrijf heeft meegekeken in de exploitatie en meegerekend om te komen tot een maatschappelijke en financiële meerwaarde is. Zijn collega's vertelden dat het voor het eerst was dat iemand van buiten achter zijn computer zat. Het was veel werk, maar binnen een jaar lagen er goede afspraken zodat MidWest het gebouw kon kopen. Het was een trust constructie met uitgestelde aankoop waarbij de maatschappelijke meerwaarde ten goede komt aan de buurt. De ambtenaar die het eerste concept voor de erfpachtconstructie heeft gemaakt, doet alleen de aller-ingewikkeldste erfpachtzaken binnen de gemeente. Voor hem was dit een klein projectje, maar het geeft wel aan hoe vernieuwend het is wat MidWest doet.

Staatssteun bij buurtinitiatief

In de herfst van 2014 bleek dat vastgoed terug moest van het stadsdeel naar de centrale stad. Opeens lag er een negatief advies over de trustconstructie bij het college van B&W. MidWest kon het gebouw nog wel kopen of huren, maar dan voor de commerciële prijs van €1,2 miljoen. Het argument was dat er anders sprake zou zijn van staatssteun. Voor de gemeente is het lastig dat MidWest het gebouw deels commercieel verhuurt. Een criterium voor staatssteun is dat een bijdrage van de overheid op Europees niveau de handelsverhoudingen niet mag verstoren. MidWest ziet geen probleem: alleen buurtbewoners kunnen een ruimte huren en MidWest dient een algemeen belang.

Maar jullie hebben het gebouw toch betekenis gegeven?

Anita's dochter van 13 was heel verbaasd toen ze hoorde wat de gemeente wil doen: "Maar jullie hebben het gebouw toch betekenis gegeven?" De initiatiefnemers van MidWest hebben de straat aangepakt en veilig gemaakt, zodat bedrijven zich er weer willen vestigen, ze hebben de wijk economie gestimuleerd, er voor gezorgd dat mensen elkaar kennen, en dat er een podium voor muziek en theater is gerealiseerd. Puur commercieel wil MidWest niet worden. Anita is er duidelijk over: "Ik ben hier niet begonnen om bedrijfsleider te worden van een kantoorgebouw met feestzaal." Met de maatschappelijke doelstellingen voor het gebouw en het huidige achterstallige onderhoud is een marktconforme prijs onbetaalbaar.

MidWest wil voor de gezamenlijkheid blijven werken. De cijfers zijn goed, ze draaien al drie jaar quitte en hebben geen structurele subsidie nodig. Ze hebben nog steeds veel vertrouwen in veel mensen van de gemeente. De teleurstelling is echter groot. Politieke partijen lopen de deur plat en pronken met het gedachtengoed van MidWest. De coalitiebesprekingen hebben er plaatsgevonden. Tot midden in de nacht hebben ze het gebouw hiervoor open gehouden. Ze houden spreekbeurten over buurtinitiatieven en delen al hun kennis en cijfers. Zo waren ze persoonlijk uitgenodigd door de gemeentesecretaris om voor een diner voor 80 directeurs van de centrale stad te spreken. En dan verandert de gemeente eenzijdig de benadering van het initiatief. Door een beleidsverandering werden we van voorbeeldcase een probleem dossier in de ogen van de gemeente.

Ik kan dit niet blijven doen

Anita vertelt: 'We gaan niet inspreken op de raadsvergadering. Het werd heel emotioneel. Afgelopen drie weken heb ik vakantie gehad. En ik heb nagedacht. Kijk, hiernaast ligt de o-euro tuin. Met een tegelbootcamp hebben inwoners alle stegels eruit gehaald. Drie tuinmannen hebben vervolgens het groen ingericht. Die tuin kunnen we niet verhuizen. Ik wil dat al die projecten doorgaan. Hard werken en veel uren maken dat vinden wij hier allemaal niet erg. Maar ik kan niet 50 uur per week blijven werken zonder uitzicht om een mooie duurzame toekomst voor deze plek en voor mezelf en mijn gezin.

De gemeenteraad aan zet

In de raadsvergadering van augustus 2015 heeft de gemeenteraad gevraagd naar een second opinion of er sprake is van staatsteun. Dat onderzoek loopt nog. Het is nog niet duidelijk of MidWest door kan gaan of dat het de deuren moet sluiten.

Vastgoed als instrument voor maatschappelijke doelen

Fase IV borgen

Zonder de overheid zijn bewonersinitiatieven niet mogelijk

De ervaring van MidWest is dat zonder de overheid deze dingen niet mogelijk zijn. Anita heeft ervan geleerd: “Als de overheid dat niet wil, moet ze ophouden te zeggen dat ze burgerinitiatieven wil ondersteunen. Het is aan de voorkant echt wel mogelijk om in te schatten of mensen serieus zijn en dat het initiatief echt maatschappelijk en sociaal is. Als je economie wilt koppelen aan maatschappelijk doelen, kan MidWest laten zien waar je aan moet voldoen. Het is mogelijk om waarde creatie en maatschappelijke concepten te verbinden. Vastgoed is hierbij een serieus probleem, omdat het marktdenken dominant is. Gemeentelijk vastgoed zou een instrument kunnen zijn voor maatschappelijke doelstellingen.

Met een oude economie, waar sociale waarde en vastgoed uit elkaar liggen, gaan we het niet redden. Nu zit de wereld zo in elkaar dat je of helemaal commercieel moet werken, of helemaal subsidie krijgt. Wij willen waarde creatie en maatschappelijke concepten verbinden. Er zijn vast meer initiatieven die zoals wij bezig zijn. Koppel daar een gespecialiseerde ambtenaar aan. Het gaat om maatwerk. Geef dit soort initiatieven een sticker dat ze maatschappelijk belang hebben.

Onze wens is dat één persoon bij de gemeente aandacht heeft voor een bewonersinitiatief en een voorvechter bij de gemeente is.”

Meer informatie: <https://midwestamsterdam.wordpress.com>

Verhaal Klokhuis Amersfoort

Vrijwilligers zijn professionals

“Het is bijna onmogelijk om dit werk vol te houden. We hebben geen rechten, alleen maar plichten.” Ans Mers is directeur van het wijkcentrum Het Klokhuis in Amersfoort. Ze valt meteen met de deur in huis. “Welzijnsorganisaties leveren één maal per jaar een plan in bij de gemeente en ontvangen dan miljoenen. Er komt een nieuw college dat moet bezuinigen omdat curatele dreigt. Wij zijn dan zo maar de gemeentelijke bijdrage van €60.000,- kwijt.”

Hoe het begon

Fase I: plannen en intenties

Drie jaar geleden heeft een aantal leden van het wijkbeheerteam het Klokhuis overgenomen. De gemeente wilde het centrum sluiten omdat ze niet langer stenen wilde financieren. De buurt kwam pas goed in beweging toen het pand op de nominatie stond om verslaafde-opvang te worden. “We hebben met een paar mensen een startersplan gemaakt en zijn met dit alternatief naar de gemeente gegaan. De gemeente was echter helemaal niet klaar om gebouwen over te laten nemen door burgerinitiatieven.”

‘Maar’ vrijwilliger

Ans moest vanaf het eerste contact met de gemeente opboksen tegen het idee dat ze als burgerinitiatief ‘maar’ vrijwilligers zijn. Ans schampt: “Alsof we ongeletterd, ongestudeerd en mentaal instabiel zijn. Die mensen begeleiden we. Wij zijn professionals. Het woord professional komt van het Franse woord voor beroep. Het zegt niks of je wel of niet betaald wordt. Wij zijn gewoon zo stom om ons niet te laten betalen omdat er toevallig geen geld is.”

Knokken voor een volwaardige relatie

Aan het begin van het project kreeg het Klokhuis een volwaardige relatie met de gemeente. De wethouder geloofde in het plan. Het was een financiële man die het voordeel zag van het burgerinitiatief. Dat gaf het Klokhuis een goede onderhandelingspositie. De projectleider leerde op haar handen zitten en op vrijwilligers te vertrouwen. Dat heeft Ans bereikt door heel veel met haar te discussiëren en niet altijd even aardig.

Ans werd op een vrijdagmiddag gebeld door een redacteur van de Volkskrant. ‘Er zijn twee wethouders in Amersfoort die er voor willen zorgen dat jullie plan niet doorgaat. Wat is je reactie?’ Deze redacteur wilde geen namen noemen en niet vertellen wat ze dan gezegd zouden hebben. Ans weigerde om hierop in te gaan en op deze manier het gesprek met de krant aan te gaan.

Wel belde ze met de projectleider. “Ik vertelde haar wat me was overkomen. We belanden in een welles-nietes gesprek over tegenwerkende wethouders. Toen heb ik haar gevraagd of zij uit kon zoeken wie er wat gezegd heeft, zodat ik op basis van feitelijkheden kon reageren naar de Volkskrant. Daar had ze helemaal geen zin in. Ik zei haar dat als zij niet op onderzoek ging, ik die middag alsnog zou reageren en dan op basis van wat de krant me kon vertellen. Zo heb ik voor mijn positie moeten knokken. Maar het is me gelukt en we hebben een professionele en gelijkwaardige relatie gekregen.”

Informatie niet beschikbaar

Dankzij deze volwaardige relatie is de overname van dit gebouw gelukt. Er gebeurde namelijk niks door de huurder de verhuurder van het gebouw die voor de gemeente vastgoed beheert. De wethouder heeft deze organisaties een opdracht tot uitvoering gegeven. Uiteindelijk heeft het nieuwe Klokhuis van de welzijnsorganisatie een snelhechter met 10 velletjes papier gekregen, dat was alles.

“We proberen nog steeds het onderhoudsplan van de verhuurder boven water te krijgen, maar het is er niet. We hadden geen financieel plaatje voor de exploitatie van het gebouw. Ik heb alleen informeel een Excel sheet gezien. Het was dat ik het pand kende en wist wat er binnen komt en wat de mogelijkheden waren. Anders was ik er niet aan begonnen.”

Regels zijn te zwaar

Fase II uitvoering

“Het gebouw zou begin 2013 leeggeruimd worden, dus zijn we september 2012 begonnen. De groepen die hier kwamen zijn gelukkig gebleven. In 2012 waren er 10.000 bezoekers per jaar, in 2014 hadden we 44.000 bezoekers. En dat aantal groeit nog steeds. We zijn goed vindbaar op Google, gaan actief groepen bezoeken als hun centrum moet sluiten en hebben veel mond op mond reclame.”

Het Klokhuis draait een omzet van €250.000,- per jaar, waarvan er €100.000,- naar de vaste lasten gaat. Verder maken ze kosten voor de opleidingen voor vrijwilligers en de vergoeding voor vrijwilligers. Inkomsten komen uit de verhuur, baropbrengst, betaald advies dat ze gemeenten geven, een subsidie van de stichting Doen en van een stichting die niet genoemd wil worden voor de Resto.

Goede sier

De welzijnsorganisatie huurt nu voor twee middagen per week een ruimte in het Klokhuis. Dat wil niet zeggen dat het nu goed botert tussen het Klokhuis en de welzijnsorganisatie.

“De welzijnsorganisatie wil activiteiten organiseren en zoekt inwoners om het uit te voeren. Wij vragen huur voor die activiteit, maar dat weigeren ze te betalen. Ik heb dat bij de ambtenaar gemeld. Die vertelt dat welzijn budget ontvangt om bij ons te kunnen huren.”

“De burgemeester maakt goede sier met ons. Hij is echt trots op wat we doen, daar ben ik ook blij mee. Maar hij showt er ook mee. Hij vroeg mij om naar een bijeenkomst van het Turkse consulaat te gaan, waar vaatjes met haring waren. We hebben een partnerrelatie met ze. Daar zitten vijf andere burgemeester met vrijwilligers en ik. Dan vraag ik me af waarom ik er alleen ben zonder de burgemeester.”

Tegenstrijdige eisen: dure opleidingen en handhaving

Het Klokhuis wil een sluitende exploitatie krijgen en genoeg verdienen voor betaalde krachten. Dat valt nog niet mee. “We zijn een welzijnsorganisatie. Voor koffie kunnen we niet meer dan €1,- vragen. Het bestuur wil de prijs niet verder verhogen omdat ze vrezen dat het te duur is voor veel bezoekers.” Het Klokhuis ligt in de wijk Randenbroek Schuilenberg waar relatief veel werkloosheid en armoede aanwezig is.

“Tegelijk zijn we een gewoon bedrijf dat aan allerlei voorschriften moet voldoen. Medewerkers moeten een opleiding voor BHV, bedrijfshulpverlening en SVH, sociale hygiëne voor horeca volgen. We worden gewoon gehandhaafd net als ieder bedrijf.

Vorige week was er een handhaver met wie ik een pittige discussie had. Ze was een sterke vrouw, net als ik. De medewerker achter de bar had geen SVH. Er moest iemand anders bijkomen of deze handhaver zou de tent sluiten. We hadden 120 mensen in de keet, dat laat ik niet gebeuren. Dus bel ik om ervoor te zorgen dat er iemand komt met de juiste papieren.

Deze medewerker was pas een half jaar vrijwilliger bij ons. Ik stuur mensen niet meteen op cursus, ik wil eerst weten of ze hun werk goed doen en of ze blijven. De opleidingen zijn peperduur. Omdat vrijwilligers geregeld wisselen, hebben we hogere opleidingskosten. Bovendien moeten we geregeld op herhaling voor de geldigheid van de opleidingen. Opleidingen zijn ook nodig om te laten zien dat we professioneel zijn. Als reactie op ons verzoek voor een bijdrage van de gemeente kreeg ik te horen dat ik het zelf mag weten of we vrijwilligers opleiden.

Dat besluit was zonder overleg met ons genomen

Deel III strategie

De gemeente had een overleg geregeld met zorg- en welzijnsorganisaties en burgerinitiatieven over de verdeling van de WMO gelden. Bij het vierde overleg ligt er opeens een tekening op tafel waarin verschillende partijen een kleur hadden gekregen, rood, groen en wij waren oranje. Oranje wilde zeggen dat je geen geld zou krijgen. Ik ben opgestaan en weggelopen. Waarom zou ik bij zo'n overleg blijven als ik toch geen geld krijg? Dat besluit was zonder overleg met ons genomen. Ik denk dat de directeuren van de woningbouw, zorg- en welzijnsorganisaties bang waren hun subsidies kwijt te raken. Zo winnen de grote organisaties.

De volgende dag werd ik gebeld of ik toch ons plan in wilde dienen. Aan het eind van het jaar werd het afgewezen omdat wij oranje waren. In een mailtje zei de ambtenaar dat we zelf moeten weten of we wel of geen vrijwilligers opleiden. Terwijl we als bedrijf aan allerlei verplichtingen moeten voldoen!

Instorten geeft geld

Ook de andere burgerinitiatieven zouden geen geld krijgen. Maar als een initiatief dreigt in te storten, krijgen ze opeens wel geld. Dat is toch krom, dat je pas geld krijgt als de boel in het honderd loopt. Ik heb liever een basisregeling voor burgerinitiatieven.

Wij hebben vijf beheerders die we perfect hebben opgeleid. Die kunnen we niet betalen. Een ander burgerinitiatief huurt een wijkcentrum. Als ze het niet redden schreeuwen ze moord en brand en krijgen dan een betaalde kracht. Ik snap het niet hoor. Wel mogen we een betaalde kracht overnemen uit het zwembad dat gesloten is. Maar wij hebben zelf de goede mensen, die wil ik kunnen betalen."

Paraplu organisatie voor vastgoed

Een vrijwilligersorganisatie is volgens Ans kwetsbaar. Dat komt door het grote verloop van vrijwilligers. Je zet mensen in hun kracht en dan vinden ze zo maar een betaalde baan. Ook zijn sommige vrijwilligers mentaal niet zo sterk, zodat ze er voor langere tijd uit kunnen vallen. Je hebt betaalde krachten nodig voor continuïteit.

"We hebben tijdens die bijeenkomsten over de WMO ons ideaal ingebracht. Mijn idee is om al het vastgoed van de gemeente open te stellen en te laten draaien met vrijwilligers. Je hebt hiervoor een paraplu organisatie met drie betaalde poppetjes nodig. Als wij het hier kunnen, kan het toch overal? Deze club kan ondersteunen met facilitaire zaken en kennis rond zaken als verzekeringen en regelgeving. Als ik bijvoorbeeld geen plek heb om een ruimte te verhuren, kan ik die mensen doorverwijzen naar een andere locatie. Ieder initiatief behoudt zijn eigen identiteit en bestuur. De gemeente reageerde op dit plan: 'Daar hebben we welzijn voor'. Maar wij halen mensen uit de uitkering en bieden dagbesteding voor allerlei soorten mensen. Wij doen het beter dan welzijn."

Wij zijn professionals

Fase IV

Dankzij de wethouder kunnen we verder

“Vorig jaar was er een tussencoalitie. De PvdA wethouder heeft toen ingebracht dat die €60.000,- per jaar voor ons een koopje is. Hij was bij onze Resto langs geweest en had gezien hoeveel mensen met een rugzakje bij ons werken, langs komen en elkaar helpen. Zo ziet de behulpzame samenleving eruit, zo ziet noaberschap eruit. Uiteindelijk hebben we maar €50.000,- gekregen maar dat was wel genoeg om verder te kunnen.

Hij riep dat hij niet eens hoefde te weten hoe we dat geld gingen besteden. We hoefden geen verantwoording af te leggen. Belde de gemeente dat ze graag de verantwoording willen hebben, en wel binnen een week. Onze boekhouding is transparant. Ik zei dat ze mochten komen kijken maar dat doet de gemeente niet. Uiteindelijk maak ik die verantwoording wel, dat is het probleem niet.

We doen het samen

Iedereen is gelijk hier. Iedere dag moeten de wc's schoon gemaakt. Het maakt niet uit of ik dat doe of iemand anders. We doen het samen. Vorige week hebben we alle stoelen schoongemaakt. Dat doen we één keer per jaar. We zetten de stoelen buiten, schrobben ze allemaal met wasmiddel en zetten dan de brandslang erop. We moeten om 7.00 uur beginnen, anders zijn de stoelen om 16.00 uur nog niet droog. Op de derde schoonmaakdag kwam er een sacherijnig mens langsfietsen. Ik heb even op een andere manier gespoten, alsof er iets mis ging. Ze fietste nog sacherijniger verder. Dan hebben we pret met elkaar.

Kennis vasthouden en betalen

Ik wil ons leerproces en het enthousiasme borgen. Zo houden we niet lang meer vol. We hebben geld nodig voor betaalde krachten.” Het Klokhuis wil drie of vier betaalde krachten: voor de aansturing, de financiële administratie, het beheer van het gebouw en het begeleiden van de vrijwilligers. Als het plan voor de parapluorganisatie niet lukt, wil Ans geld voor het Klokhuis.

Volgens Ans heeft de rijksoverheid genoeg geld voor burgerinitiatieven en de wens om burgerinitiatieven te ondersteunen. Maar dat geld gaat naar allerlei organisaties die er tussen zitten. Ans deelt al haar kennis, gratis. Ans vindt het niet eerlijk. “Ik doe het niet meer. Ik heb praktische kennis. Over welke verzekeringen nodig zijn en of je die zelf af kunt sluiten, over energieleveranciers. Kennis moet betaald worden.”

Doorgaan om professionaliteit te laten zien

Ans heeft nog wel een wens. “Ik wil heel graag dat ambtenaren en organisaties ons als volwaardige professionals zien. We hebben een sterkere onderhandelingspositie nodig. Nu kijken de andere organisaties naar het aantal vierkante meter dat we in gebruik hebben en vinden ons een kleintje. Ik wil dat ze kijken naar al die bezoekers die bij ons komen.

Om te laten zien dat we professionals zijn, gaan we gewoon door. Toen we begonnen hadden we niet eens wisselgeld in de kassa. We hebben altijd de vaste laten op tijd betaald en voldoen aan alle eisen, al drie jaar lang. Wethouders zeggen als privé persoon hoe geweldig het Klokhuis is. Bezoekers zijn super aardig tegen de vrijwilligers. Al die verenigingen die bij ons huren, geloven in ons. We kunnen niet anders dan gewoon doorgaan.”

Meer info: www.klokhuisamersfoort.nl

Verhaal Bewonersbedrijf Hechterp Schieringen, Leeuwarden

De procedures zijn te complex

Sabina is vanaf het begin in 2012 bestuurslid bij het bewonersbedrijf. Ida is er vanaf 2013. Sinds december 2014 is ze penningmeester en doet ze de administratie. Haar partner was nieuwsgierig naar dit initiatief en wilde haar meenemen naar de nieuwjaarsborrel. Hij was ziek. Zij is toch gegaan en sindsdien niet meer weg te slaan. Ida is werkzoekende en dit is nu haar werk. Ze vullen elkaar aan in het verhaal.

Hoe het begon

Fase I: plannen en intenties

De bewoners ervaren het als een goede wijk

Sabina wil bewoners een stap vooruit helpen en zo ook de wijk helpen. “Hechterp Schieringen komt altijd slecht in het nieuws: als de armste wijk van de stad waar kinderen slecht opgroeien. Maar de bewoners ervaren het als een goede wijk. Bovendien houden die cijfers er geen rekening mee dat er veel studenten in de portiekflats wonen.

Knap je wijk op en leer je burens kennen

Er zijn mensen in de wijk die al 10 jaar thuis zitten. Die krijg je niet zomaar actief. Wij zeggen: ‘Knap je wijk op en leer je burens kennen.’ Die mensen kunnen bij ons de eerste stap zetten. Wij komen als het nodig is wel 10x aan de deur als iemand niet op tijd is. Dat doen instellingen niet. Iemand met een vermoeidheidssyndroom wil zelf naar een werkdag van acht uur toe groeien. In het begin roosterden wij hem in van 15.00 tot 17.00 uur en met stapjes laten we hem eerder beginnen. Nu begint hij om 12.30 uur.

Valse start met zakelijk leider

Een zakelijk leider zou pilots van het bewonersbedrijf omzetten in betaalde contracten. Hij was nogal autoritair. Hij heeft de eerste twee jaar contacten verstoord. In december 2014 hebben we zijn contract niet verlengd, het geld was op. In december 2014 is het oude bestuur van de bewonersbedrijf ermee gestopt, alleen ik ben verder gegaan. De LSA heeft ons goed op weg geholpen als nieuw bestuur. Het nieuwe bestuur heeft veel tijd gestoken in de contacten met particulieren, gemeente en bedrijven. De meesten hadden gelukkig begrip voor de situatie zodat we weer verder kunnen.

Wij doen het groenonderhoud voor de gemeente

Fase II: uitvoering

Met de woningbouw is de relatie nog niet helemaal hersteld. Wij huren nu bij de woningbouw. Er zijn klachten over het schoonmaken in de buurt. Het lukt senioren niet meer om het portiek schoon te houden. Ons voorstel is dat wij 18 portieken schoonhouden en geen huur betalen. Iedereen wordt er beter van: de bewoners, de woningbouw, de wijk en wij. Maar de woningbouw verhuurt liever een woning met korting aan één persoon die dat schoonmaakwerk zou doen. Eén persoon, 18 portieken, dat is een slecht plan. Maar goed, dat roepen ze als ¼ jaar en er gebeurt niks.

Sparen voor opleidingen

Momenteel doen we veel groenonderhoud en schoonmaakwerk, zowel voor particuliere tuinen, de gemeente en bedrijven. De betaling gaat deels naar de vrijwilligersvergoeding. We betalen 1x per maand uit, op vrijdagmiddag. We doen het geld in ouderwetse bruine enveloppen en zorgen voor chips. Iedereen ziet elkaar. Verder sparen we voor opleidingen. De jongens bij groenonderhoud missen bijvoorbeeld een bosmaaier. Daar kunnen ze nu een certificaat voor halen.

Ook hebben we een aantal projecten voor bewoners. Op maandag koken we maaltijden. Het is door en voor bewoners. Twee Antilliaanse jongens werken in de keuken. Ze willen een restaurant beginnen. In plaats dat ze vanaf de start een grote investering doen voor een pand in de stad, kunnen ze nu bij ons een basis opbouwen.

De gemeente dacht dat hun eigen mensen het werk hadden gedaan

De sociale werkplaats moest het groenonderhoud afstoten. Als een pilot hadden we al eerder het onderhoud van drie binnentuintjes overgenomen. Nu konden we met de gemeente onderhandelen over het groenonderhoud in de hele wijk. Het eerste voorstel van de gemeente vonden wij veel te laag. Samen liepen we door de wijk om te kijken waar het werk eigenlijk uit bestaat. Wij lieten zien dat wij in de binnentuintjes niet alleen schoffelen en maaien, maar ook het zwerfafval opruimen, snoeien en de kantjes bijwerken. De gemeente dacht dat hun eigen mensen dat werk hadden gedaan. Toen kregen we een opdracht voor meer uitgebreide werkzaamheden. De voorbereidingen duurden een half jaar. 8 juni 2015 hebben we het contract ondertekend.

Samenwerken in het beheer valt niet mee

Fase II: uitvoering

In maart 2015 was een grote schoonmaakactie in de wijk, de Himmelwiken (Fries voor schoonmaken). We deden dat samen met de gemeente en studenten van de opleiding handhaving. We zouden samen zwerfafval opruimen. In tenten bij de afvalcontainers konden mensen tips krijgen. De repairclub hielp mensen met het repareren van spullen. Het leek een volwaardige samenwerking te worden.

Nu kunnen we er om lachen maar toen renden we als een kip zonder kop rond

De dag voor het project waren het verkiezingen. Er zou een stand over de Himmelmijken in het stembureau komen te staan. Belt de gemeente hoeveel mensen zij eigenlijk moeten leveren. Dat was hun eigen idee en de bemensing hadden we al afgesproken.

De dag zelf begon dat de gemeente in een dikke BMW met de directeur van de afvalverwerker langs de containers kwam rijden om te kijken. De tenten zouden van half twaalf tot half tien bemenst zijn. Ik heb het rooster gemaakt, ik kende de studenten niet. Hoe moet je dan goede wisseldiensten maken? Die zijn met de stadsbus en een kaartje in de wijk gedropt. Er zouden 50 tenten komen, het waren er maar 10. Het was steenkoud. Wij zouden de catering doen en hebben iedereen koffie, thee en kroketten gebracht. Er waren nergens toiletten. Onze vrijwilligers hebben die studenten uit de hele buurt op fietsen en scooters hier naar toe gehaald voor de wc. Het was een heksenketel. Nu kunnen we er om lachen maar toen renden we als een kip zonder kop rond.

Een plan op papier zonder naar de werkelijkheid te kijken

Een paar weken later was er meer zwerfafval dan ooit. De afvalverwerker zei dat ze niet langer 1x per week maar 1 x per twee weken grof afval op kunnen halen. Er was tenslotte informatie verspreid en het bewustzijn over afval was veranderd. De gemeente had een plan op papier gemaakt zonder naar de werkelijkheid te kijken. En op papier stond dat als je een paar dagen informatie geeft, het dumpen stopt.

Wij hebben zeven draaiboeken gezien. Vanaf het vierde kwamen wij erbij. We zeiden dat je niet alleen informatie moet geven. Je moet mensen erop aan blijven spreken. Ook willen wij wel preventieve activiteiten doen. Dat we de afvalverwerker bellen als een vuilniszak naast de container zien, en zij het diezelfde dag op komen ruimen. Die doet dat echter niet. Je kunt er beter een leuke week van maken. Als de politie mensen op heterdaad betrapt, kunnen ze dreigen met een boete maar uiteindelijk alleen een sticker op de vuilniszak plakken: 'He, waar ga je heen?'. Daar hebben we niks van gezien.

Het dumpen van afval stopte dus niet

Het dumpen van afval stopte dus niet. Maar die bulten grof afval komen ook van mensen buiten de wijk. In drie dagen spreek je bovendien nooit alle mensen. En de mensen die wat weg willen zetten, zagen de bui al hangen. Die hebben gewacht tot die tentjes weg waren en hebben toen hun afval weggebracht.

Het project is geëvalueerd met de gemeente. We werden ontvangen in de oude ridderzaal op het oude stadskantoor. Alsof ze ons al bij voorbaat wilden imponeren. De mensen van handhaving vonden dat ze mensen nu kunnen beboeten omdat ze al benaderd zijn. Wij zeiden hen dat vervolgacties nodig hebt. De gemeente vond dat het project een groot succes was, want ze waren zichtbaar geweest.

Vertrouw ons als we zeggen dat iemand hulp nodig heeft

Fase II: uitvoering

Met de begeleiding van de vrijwilligers doen we aan sociaal werk. We krijgen van alles op ons bord. We luisteren vooral naar de mensen. Soms zoeken we samen dingen uit. Iemand had een regeling met incassobureaus willen treffen, maar dat was niet gelukt. Ik belde, namens de stichting, en toen was de regeling wel mogelijk.

Daar zijn ze een nummer, hier zijn ze een mens

De wijkbewoners vertrouwen ons, maar we kunnen niet alles. We verwijzen geregeld door naar het wijkteam. Er zijn daar wachtlijsten. Mensen komen snel bij ons terug. Daar zijn ze een nummer, hier zijn ze een mens. Iemand riep bij ons dat hij al een half jaar de sleutel van zijn postbus kwijt was en

daarom de post niet kon openmaken. Wij hebben toen zijn postbus opengebroken. Daar lagen stapels rekeningen. Wij hebben geen opleiding voor schuldhulpverlening, maar wij kunnen wel met mensen zaken op de rij zetten. Met deze persoon hebben we een overzicht gemaakt. Toen had hij een verhaal voor het wijkteam, zodat hij geholpen kon worden.

De projectleider van het wijkteam was hier laatst. We vertellen over ons groenonderhoud. Prompt krijgen we vier nieuwe vrijwilligers. In het persoonlijke contact met mensen uit het wijkteam gaat het goed. Soms hebben we overleg over een casus. Daar zijn we blij mee, krijgen wij ook te horen wat wij beter kunnen doen. In het team weet echter de helft niet wat we doen. Wij willen samenwerken en doorverwijzen. Het zou fijn zijn als ze erop vertrouwen dat wij het eerste werk hebben gedaan. Er zijn hier 500 verhuisbewegingen per jaar, ze kennen niet iedereen. Wij zeggen: 'Jullie bellen niet meer aan, vertrouw ons als we zeggen dat iemand hulp nodig heeft.'

De nieuwe huisvesting is ingewikkeld

Fase III: strategie

Wij groeien volledig uit ons jasje, we hebben veel ideeën voor de wijk. Dus we zoeken een groter onderkomen. In de wijk staat een oude school, de huurder is net vertrokken. Wij hebben een keuken. In de klaslokalen in dat gebouw zouden we met een buurtrestaurant kunnen beginnen en zouden kleine ondernemers een plek om te starten hebben. Wij zijn met de gemeente gaan praten of wij het pand konden krijgen. Na onze eerste zin zeiden deze twee ambtenaren: 'Dat wordt toch niks.' Na heel lang praten werd het toch een serieus gesprek en hadden ze wel interesse.

Opeens bleek dat ze het al verkocht hadden

In juni bleek opeens dat ze het oude schoolgebouw al verkocht hadden. Blijkbaar waren ze vergeten om dat tegen ons te zeggen. De buurtconciërge wist ons te zeggen dat er studenten in komen. Nog meer studenten in de wijk. En dat gebeurt zonder overleg met de wijk. Heel erg jammer. Wij hadden gezegd dat we een serieuze koper waren. Die procedures zijn complex en onduidelijk. Wat kunnen we nu nog doen?

Moeten wij nu verhuizen naar het wijkcentrum?

Het contact met de voorzitter van het wijkcentrum proberen we te herstellen na het vertrek van de zakelijk leider. Het wijkcentrum beschouwt het bewonersbedrijf als hun kindje. Een paar bestuursleden die het bewonersbedrijf hadden opgericht, kwamen uit het wijkcentrum. Wij willen graag samenwerken met het wijkcentrum. We vullen elkaar aan. Zij denken in concurrentie. Ze organiseren de bingo, maar dat willen wij helemaal niet. Wij doen aan wijkbeheer.

De gemeente wil dat we naar het wijkcentrum verhuizen. We willen in ieder geval toegankelijk blijven en niet boven zitten. Wat wel zou kunnen is een gezamenlijke ingang, dat alle kantoorfuncties naar boven gaan en beneden ruimte is voor de activiteiten. Het wordt ook veel duurder voor ons. Nu betalen we €560,- per maand, het zou €1700,- worden. We hebben dan wel wat meer ruimte, maar alles ligt dan uit elkaar en dat willen we eigenlijk niet. Bovendien houden we zo minder geld over voor opleidingen.

Nu komt er een gesprek met vastgoed en onze contactpersoon van de gemeente, omdat ze weten dat de relatie met het wijkcentrum niet zo goed is. Ze luisteren gelukkig wel naar onze verhalen. Maar het blijft een lastige zaak. De gemeente wil dat we één bestuur met het wijkcentrum vormen. Dat weigeren we gewoon, wij hebben een eigen identiteit.

Pionieren geeft onduidelijkheid

Fase IV borgen en verder groeien

Hoe moet je geld aanvragen?

De gemeente wil dat mensen met een uitkering 16 uur per week vrijwilligerswerk doen. We roepen: 'Breng ze maar bij ons!' We willen dan wel weten of we ze mogen vergoeden. Die vergoeding is echt nodig om mensen over de streep te trekken. Dat antwoord moet nog komen. In andere wijken is er geen vrijwilligersgoeding. Niemand komt hierover met ons praten. Wij kunnen uitleggen waarom het in deze wijk wel van belang is. Wij doen niet aan arbeidsverdringing, wij verzinnen nieuwe projecten. Er is veel geld voor participatie bij de gemeente. Je moet dan aan allerlei voorwaarden voldoen. De aanvragen zijn dikke boekwerken. Wij weten niet hoe we dat moeten regelen. Wij zijn bezig met mensen te begeleiden, we hebben geen tijd voor dat werk.

Het wordt ons niet makkelijk gemaakt met alle regels. De accountant weet niet of we omzetbelasting terug mogen vragen. De belastingdienst weet niet hoe met bewonersbedrijven om te gaan. We kunnen een betalingsonderzoek aanvragen zodat er duidelijkheid komt. Onze accountant wil dat wel doen, maar het kost weer geld.

We passen niet in de bestaande hokjes

De gemeente ziet ons soms als professionals. Ze verwachten veel van ons. Dat we complexe procedures kunnen doorlopen. Soms zien ze ons als vrijwilligers die je niet serieus hoeft te nemen. Ze stellen wel hoge eisen, maar zien ons niet als een gelijkwaardige gesprekspartner. Wat wij doen is iets nieuws, iets anders. We passen niet in de bestaande hokjes.

Wensen

Hulp bij procedures en regels. Subsidies aanvragen en verantwoorden, wat te doen als een pand dat wij zouden willen gebruiken verkocht wordt, hoe nieuwe huisvesting te vinden, hoe nieuwe samenwerking vormgeven. Het is complex, wij hebben daar geen verstand van. Help ons daarbij. Vastigheid in de inkomsten. Zodat we weten dat we de vaste lasten kunnen dragen."

Meer info: www.bb8924.nl

Verhaal buurtverzorgsters bij SIPI, Amsterdam

Ontstaan uit verwondering in de buurt

“Wat wij doen is een voorloper op het ‘right to challenge’. Tien jaar geleden keken we om ons heen en vroegen ons af hoe het toch kan dat onze ouders de taal niet spreken en dat de integratie niet gelukt is. We wilden een bijdrage leveren aan de participatie van niet-westerse migranten. Esma is één van de oprichters van SIPI (Stichting Interculturele Participatie en Integratie), José de projectleider voor de buurtverzorgsters. Afwisselend vertellen ze het verhaal van de buurtverzorgsters. “We werken buurtgericht en bottom-up. We ondersteunen mensen om het heft in eigen hand te nemen. Wij zijn programmaontwikkelaars die uit verwondering in de buurt werken.”

Hoe het begon met de buurtverzorgsters

Fase I: plannen en intenties

Wij hebben in de buurt een potentieel aan talenten

“Dit project is ontstaan in 2013. Migrantenvrouwen wilden graag iets doen in de buurt. Ook kwam de decentralisatie van de zorg op gang, waarbij we ons afvroegen waar kwetsbare ouderen zonder netwerk op terug kunnen vallen. Dus gingen we om tafel met sleutelfiguren uit buurt, de ouderenadviesraad Oost en migranten organisaties. De Indische Buurt werd samen met Oostelijk Havengebied in 2014 een proeftuin voor een nieuwe werkwijze van de gemeente rond wijkzorg. Welzijn en thuiszorg zaten om tafel om het proces vorm te geven. Op papier stond dat informele zorg belangrijk is. Aan tafel zaten enkel beroepskrachten. Wij hebben ons toen uitgenodigd aan tafel, met de boodschap: ‘Wij hebben in de buurt een potentieel aan talenten die iets willen doen en wij weten hoe zorgmijders te bereiken.’

Zij zijn eigenaar van hun project

Er waren ongeveer drie vrouwen die vrijwillige zorg wilden gaan geven. Ze namen hun buurvrouw, zus of vriendinnen mee, zodat er uiteindelijk een groep van 14 vrouwen was ontstaan. Samen met hen hebben we de opleiding buurtverzorgster ontwikkeld. Zij zijn eigenaar zijn van hun project, wij helpen ze alleen. Wij hadden hun rol de naam zorgvrijwilliger gegeven. Op een gegeven moment is daar de term ‘Buurtverzorgster’ van gemaakt door de vrouwen. Al doende ontwikkelde de inhoud van de functie zich.

Gastlessen van beroepskrachten

Beroepskrachten waren in het begin terughoudend. De wijkverpleegkundigen waarschuwden ons. ‘Als wij een ontbijt voor mensen maken, dan geven we ze niet alleen te eten. We letten er op of iemand nog goed kauwt en of het eten in de koelkast over de datum is. We zeiden: ‘Kom dit dan maar uitleggen aan de buurtverzorgsters’. De beroepskrachten zijn gastlessen gaan geven en hebben de vrouwen uitgenodigd om mee te lopen. De buurtverzorgsters schrokken van wat ze zagen, maar dat maakte ze des te gemotiveerder om door te gaan. Op één ochtend moesten ze naar 10 adressen van de betaalde professional, die bijvoorbeeld de steunkous aandeed. Ze beseften dat zij kunnen blijven als de professional al weer doormoet. Na de gastlessen zei een beroepskracht: ‘Ik heb jullie nu gezien. Ik heb drie cliënten, en ik wil jou en jou en jou aan deze cliënten koppelen’. Ze zagen de meerwaarde van de buurtverzorgsters.

Spil in de wijkzorg

Fase II: uitvoering

Spil in de wijkzorg

Als buurtverzorgsters merken dat iemand vergeetachtig wordt of als mensen kilo's afvallen, dan bespreken ze dat met de thuiszorg. Buurtverzorgsters zijn om mee te kletsen, voor boodschappen en gezelschap. Er ontstaat een vertrouwensband. Mensen vertellen en vragen van alles. De laptop is kapot, hoe bel ik mijn dochter in Suriname, de familie komt niet langs. Buurtverzorgsters hebben een netwerk en klankbord nodig. Dan kunnen ze mensen meenemen naar het repair café of doorverwijzen naar de thuiszorg. De buurtverzorgsters zijn de spil in de wijkzorg. Ze zijn een gelijkwaardig onderdeel van het wijkzorgnetwerk, net als de wijkverpleegkundige en welzijn.

Voor deze vrouwen is dit werk een wereld van verschil.

Voor deze vrouwen is dit werk een wereld van verschil. Ze komen opeens bij autochtonen gezinnen over vloer en worden geconfronteerd met hun eigen normen. Veel vrouwen met een Marokkaanse achtergrond zijn bijvoorbeeld spik en span, maar bij de buurtbewoners waar ze thuis gaan komen, kan het best wat minder netjes zijn. Dan gaan we het gesprek aan: 'Kun je ook andere normen van hygiëne hebben?' Het is belangrijker om te signaleren als de stapel post ongeopend in een hoekje ligt dan dat er stof ligt.' Deze ontmoetingen maken het voor de vrouwen ook leuk om de taal te leren.

Buurtverzorgsters bereiken nieuwe groepen

Bij ons melden zorgorganisaties steeds vaker een klant aan die extra ondersteuning kan gebruiken. We maken dan een koppeling. Het werkt ook andersom. De buurtverzorgsters melden zelf klanten aan. Bijvoorbeeld een vrouw uit de straat die eerder geen zorg wilde. De buurtverzorgster kan de wijkverpleegkundige introduceren, zodat migranten ze wel toelaten. Ook voor voorlichting bereiken de buurtverzorgsters andere groepen: mensen die zelf geen informatie zoeken of onderwerpen waar mensen onwetend over zijn, zoals suikerziekte.

Leren netwerken en presenteren

Vorig jaar was deze opleiding een pilot waar we subsidie voor hebben gekregen. Continue hebben we dit gedeeld met de vrijwilligers. We hebben de buurtverzorgsters een afspraak laten maken met een ambtenaar, en het belang van netwerken en lobbyen laten zien. Per stadsdeel is er een bestuurscommissie, die commissie hebben ze uitgenodigd om kennis te maken. Eén van de vrouwen kende de voorzitter van de bestuurscommissie, zijn kinderen zaten bij haar kinderen op school. Ze heeft hem op straat aangesproken dat hij nog niet gereageerd had op hun uitnodiging. Dat is heel ontwapenend. Toen is de commissie op werkbezoek geweest bij ons.

De opleiding begint met bewustwording en persoonlijke ontwikkeling. In het begin van de opleiding stelden ze zich voor met hun naam, woonplek en hoeveel kinderen ze hadden. Nu zeggen ze: 'Ik ben buurtverzorgster, dit en dat is mijn werk.' Hun professionele identiteit komt naar voren. We hebben die vrouwen elke les laten pitchen. Nu geven ze zelf presentaties, bijvoorbeeld voor een landelijke bijeenkomst van Movisie.

Een eigen onderneming is een stip op horizon

Vanuit SIPI leiden we ze op, deze opleiding duurt een half jaar. Vervolgens begeleiden we ze nog een half jaar met maandelijks intervisie en praktijkbegeleiding. Ze zijn zelf nog geen organisatie. Bottom-up werken brengt met zich mee dat alles in ontwikkeling is en tijd nodig heeft. Een eigen onderneming is een stip op horizon, we onderzoeken wat de beste vorm voor het werk is.

De groep van vorig jaar heeft in hun omgeving verteld over hun werk. Hierdoor werd ik continu gebeld door mensen die ook wel zoiets wilden. 18 namen had ik op een gegeven moment op een lijst staan. We zijn naar het stadsdeel gegaan of we nog een groep mogen trainen. Ook krijgen we belletjes

van mensen uit stadsdeel West, dat gaat via via. Het verspreiden van deze aanpak kan alleen als er van onderop een groep is die het wil doen. Je kunt het niet zomaar implementeren. Deze werkwijze biedt ook kansen voor activering en financiering vanuit de gemeente voor participatie.

Nieuw businessmodel

We zien ook mogelijkheden bij zorgverzekeraars, die budget hebben voor voorlichting in de buurt. De thuiszorgorganisaties organiseren samen met onze vrijwilligers deze voorlichting. De rol van de vrijwilligers zou meegenomen kunnen worden bij de inkoop door zorgorganisaties. Wij denken mee om voor de buurtverzorgsters een nieuw business model te krijgen. En dan op zo'n manier dat wij als SIPI ons op een gegeven moment kunnen terug trekken.

De relatie met de instellingen

Fase III: strategie

Wauw, een kanteling aan alle kanten

In het begin in 2014 waren we met lichte argwaan welkom aan de tafel van proeftuin. De gemeente, zorg en welzijn vreesden concurrentie. Maar ze riepen meteen dat ze een gelijkwaardige relatie wilden. Ze stonden er open voor. Bij de ondertekening van het convenant was de wethouder zorg er bij, er waren allemaal bobo's bij. Ze zeiden nog: 'Jullie zijn de enige burgers die mee tekenen.' Wauw, wat een kanteling aan alle kanten.

We hebben daar keihard voor gewerkt. In het proces voor die ondertekening zijn we voortdurend bezig geweest om ons als de informele zorg te positioneren. We hebben brieven gestuurd, we hebben onszelf uitgenodigd. We zagen wel dat we een vreemde eend in de bijt waren. Ze wisten niet wat ze met ons aan moesten. Dat snappen we ook wel. Ze zijn niet gewend te werken met de informele zorg. Trots zijn we dat we met formele partijen gelijkwaardig aan tafel zaten.

Langzaam verdwenen wij naar de achtergrond

En dan verlies je alles uit je vingers. We werden opeens gezien als concurrent. Formeel gaat met elkaar zitten, ze ontwikkelen met elkaar plannen en ze vinden elkaar leuk. Langzaam verdwenen wij naar de achtergrond. Er was vanuit de gemeente Amsterdam een bedrag gereserveerd om informele zorg en mantelzorg te ontwikkelen, ik weet niet hoeveel miljoen. MEE en de Madi's (MEE is een landelijke organisatie voor ondersteuning van mensen met een beperking, de Madi's zijn instellingen voor Maatschappelijke Dienstverlening) zien het als een kans om na de bezuinigingen hun positie te versterken. Wij roepen: 'Waar zijn dan de bewoners? Neem dat buurtinitiatief toch mee!' De gemeente vraagt aan MEE en de Madi's om een plan te maken en het informele netwerk in de ideeën te betrekken. Maar wij wilden dat de plannen gelijkwaardig met inwoners werden ingeleverd. Als we uitgenodigd worden staan de randvoorwaarden al op papier.

Dan horen we via via dat het project is goedgekeurd, en dan bellen ze dat ze wel willen samenwerken. Eerst werken ze top down waarbij je naam wordt gebruikt. Naar de gemeente zeggen ze dat ze met SIPI en anderen gepraat hebben. We waren gevraagd om het project van de buurtverzorgsters in te dienen als een initiatief binnen de plannen die MEE/MaDi zouden indienen. Het is afgewezen. De welzijnsinstellingen mochten kiezen welke vijf initiatieven in heel Amsterdam meegenomen werden. Eerst vragen ze ons en vervolgens wijzen ze ons af. Ik was verbijsterd en gefrustreerd. Dan leerde ik ook nog eens dat zo'n organisaties een eigen initiatief had ingediend.

Goed samenwerken met de werkvloer, concurrentie vanuit management

We kunnen het prima vinden met de werkvloer van de instellingen. Het gaat om het management. Die werkt top down. Ze krijgen geld en dat moet dan ergens naar toe. Ze verzinnen nieuwe dingen in plaats van dat ze doorontwikkelen wat er al gebeurd. Het geld wordt verdeeld via een laag waar wij niet bij kunnen. Welzijn zou zich dienstbaar op kunnen stellen. Die kanteling moet nog plaatsvinden.

Samenwerken met de gemeente

Fase III: strategie

Onze contactpersonen geven ons tijdig informatie

Met ambtenaren van het Stadsdeel Oost hebben we een volwaardige relatie. Onze contactpersoon geeft ons tijdig informatie: 'Dan en dan is er een bijeenkomst en jullie moeten er bij zijn.' Een vrijwilligersvergoeding is bijvoorbeeld essentieel voor de continuïteit van het werk, voor veel vrouwen is het een extraatje dat meer dan welkom is. Ze doen het niet voor de vergoeding, maar het is wel mooi meegenomen. Zo'n vergoeding is maximaal €150,- per maand of €1500,- per jaar. Het is ook reëel, ze zijn veel uren bezig met klanten en bijeenkomsten, tussen 8 en 10 uur per week. Wij hebben deze vergoeding aangevraagd in stadsdeel Oosten kregen het toegekend. Dat gebeurt niet altijd en overall. Ook de toekomst is onzeker.

Wij brengen de waardering voor vrijwilligers in

Laatst was er bijeenkomst van de bestuurscommissie van het stadsdeel over informele zorg. Ook de vrijwilligersvergoeding zou besproken worden. Onze contactpersoon zegt dan dat we moeten gaan. Zij kan de vrijwilligersvergoeding niet kan garanderen, en weet dat het in ons belang is dat het blijft bestaan. Wij brengen dan de vergoeding en waardering voor vrijwilligers in, ook voor de andere organisaties met vrijwilligers.

Nieuwe relaties met centrale stad

Vanuit de centrale stad gaan de geldstromen naar de gevestigde orde. We praten sinds een paar maanden veel mee op stedelijk niveau over ontwikkelingen. Dat is nieuw. Er is een bestuurlijke thema groep met bestuurders van grote instellingen. Wij zitten daar ook bij. Ook in de ontwikkelgroep van wijkzorg hebben we positie verworven. Wij investeren daar veel in en krijgen wel wat voor elkaar.

Betaalde functies voor het belang van informele netwerken

Fase IV: borgen en verder groeien

SIPI is een professionele organisatie met betaalde krachten, onze werkwijze is informeel. Bij het begin van de decentralisaties 2013 hebben we de informele organisaties bij elkaar geroepen. Zo is de Alliantie informele zorg ontstaan. Wij doen veel meer dan onze betaalde taken. Passie uren noemen we dat. Dat is onze extra inzet om mensen te helpen bv. met subsidie. Het is de afgelopen 10 jaar gelukt om onze eigen broek op te houden.

Wij creëren geen aanbod, we vertalen signalen

We zijn een vreemde eend. We zijn niet zelf een vrijwilligersorganisatie, maar werken wel bottom-up en ondersteunen vrijwilligers. Wij doen het heel anders dan de instellingen. Wij creëren geen aanbod, we vertalen signalen. Zo zijn we ontstaan, uit verwondering in de buurt. Betaalde krachten geven continuïteit. Vrijwilligers zijn druk met het uitvoeren van activiteiten. Het is heel moeilijk om dan op een niveau hoger na te denken over de toekomst, ontwikkelingen als de decentralisaties en tijd te besteden aan lobby. Onze vrijwilligsters moeten het werk kunnen doen waar ze vrijwillig voor zijn. De rompslomp erom heen gebeurt door mensen die betaald worden.

Niet schoonmaken, wel boodschappen doen

Bovendien bespreken we met elkaar de grenzen van het werk van de buurtverzorgsters. Geen lijfgebonden zorg, zoals wassen en geen medisch werk zoals medicijnen toedienen. Medicatie ophalen doen ze dan weer wel. Ze wassen wel hun kopje af na de koffie. Maar wat als iemand de vaat van de hele week heeft gespaard, help je dan? Je loopt in de praktijk tegen van alles aan. Bij iemand was de hulp in de huishouding de helft van de tijd bezig met boodschappen doen. De buurtverzorgsters nam contact met haar op om aan te bieden dat zij voortaan de boodschappen kon doen, zodat de hulp meer tijd had om schoon te maken. Zo gaat het nu, de hulp kan haar uren gebruiken om schoon te maken, en ze maakt een boodschappenlijst voor de buurtverzorgster. Wij zorgen voor de broodnodige intervisie.”

Meer info: www.s-ipi.nl/buurtverzorgsters-2/

Verhaal De Nieuwe Banier Rotterdam

Knokken voor zelfbeheer

De Nieuwe Banier ligt in het hart van de Agniesebuurt in Rotterdam Noord. Ooit huisvestte het gebouw een drukkerij, van Waesberge. De grote zaal op de bovenetage heeft enorme dakramen zodat de drukletters goed gezet konden worden. Het geeft nu een adembenemende ruimte voor voorstellingen, exposities en workshops. De theaterzaal er onder biedt ruimte aan het Repair Café, Tegenlicht meet-ups, repetities, workshops en voorstellingen. Alle ruimtes zijn multifunctioneel, dat past bij deze organisatie. De Nieuwe Banier koestert flexibiliteit.

In de kelder zijn mensen het project Community Plastics gestart om plastic te hergebruiken voor vogelhuisjes en bankjes voor de buurt. Deze waardecreatie (Kiemplek) is de tweede pijler van De Nieuwe Banier. De woonkamer van het gebouw heeft een rij blauwe banken en een bonte muurschildering. Hier is het gewoon gezellig. En dat is de derde waarde, een ontmoetingsplek zijn voor de hele buurt.

Hoe het begon

Fase I: plannen en intenties

Toen het theatergezelschap vertrok kwam het pand leeg te staan. De toenmalige deelgemeente vond het een mooie plek om de wijk een hart te geven en hier burgerparticipatie verder te realiseren. De Agniesebuurt is een diverse wijk waar de cohesie tussen bewoners niet vanzelfsprekend is. Een aantal actieve buurtbewoners wilde participeren. Voor, door en met bewoners werd het motto van De Nieuwe Banier.

De deelgemeente stelde vervolgens een betaalde kwartiermaker aan om partijen te zoeken die de ruimtes konden gebruiken en om een bewonersbestuur te begeleiden. Dat bleek best lastig. Veel mensen wilden zich wel inzetten voor het gebouw, maar deelnemen in een pril bestuur was een ander

verhaal. Uiteindelijk is met de steun van de voormalige deelgemeente en de kwartiermaker in juli 2013 stichting De Nieuwe Banier opgericht, met slechts één bestuurslid. Net op tijd voor de feestelijke opening van het pand voor de buurt.

Buurtkracht, samenwerking en kennisdelen

Fase II: uitvoering

De nieuwe stichting moest de activiteiten van twee welzijnsinstellingen accommoderen, het gebouw beheren, de eigen programmering opstarten, de administratie opzetten en de interne- en externe communicatie voeren. De vaste lasten hoefde de stichting gelukkig nog niet te betalen tot 2014. Door werving van bestuursleden bestond het bestuur in november 2013 uit vijf personen. Het runnen van het bewonersbedrijf is alleen maar professioneler geworden. Zonder geld wordt je inventief en doe je veel zelf. Door buurtkracht, samenwerking en kennisdelen heeft De Nieuwe Banier de eerste anderhalf jaar overleefd en is gegroeid.

Een gedwongen huwelijk

De gemeente had tot 2014 met de bestaande welzijnsorganisaties afspraken gemaakt. Stichting De Nieuwe Banier was hiervan niet op de hoogte. Daardoor is er lange tijd veel ruis ontstaan. Het zorgde voor een moeizame werrelatie met de welzijnspartijen die verplicht in de Nieuwe Banier werkzaam moesten zijn. Zij werden gekort op hun subsidie voor huisvesting (een deel daarvan werd gebruikt voor de huur van De Nieuwe Banier). Een gedwongen huwelijk. Later zijn er nog twee welzijnsorganisaties en één zorgorganisatie in het pand actief, de laatste drie hebben zelf gekozen voor de locatie De Nieuwe Banier. Zij betalen huur voor de ruimtes die ze gebruiken en participeren in overleggen. Het zorgt voor een heel prettige en gelijkwaardige samenwerking.

Knokken voor zelfbeheer

Fase III strategie

We hebben er hard voor moeten knokken om het gebouw onder zelfbeheer van de stichting te krijgen. Tussen het bestuur en de kwartiermaker was frictie ontstaan. De kwartiermaker had het stokje al eind 2013 moeten overdragen aan het stichtingsbestuur, maar zag dat anders. Inmiddels was de deelgemeente medio maart 2014 opgeheven en viel De Nieuwe Banier officieel onder Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Rotterdam. De gemeente stelde in overleg met het bestuur medio 2014 een interim-zaakwaarnemer aan. Die kreeg de opdracht de impasse met de kwartiermaker op te lossen, het bestuur in the lead te zetten en te helpen met de subsidie voor 2014 en 2015.

Lichtpuntjes met kerst

Eind november kreeg Stichting De Nieuwe Banier dan toch nog de subsidie van 2014. Inmiddels was Stichting Doen ook geïnteresseerd omdat de doelstellingen en werkwijze van De Nieuwe Banier precies aansloten bij hun idee van bewonersparticipatie en DIY. Stichting Doen wilde drie jaar lang financieel ondersteunen. Met de toezegging van Stichting Doen, de subsidie van 2014 op de rekening, en de verwachting dat de subsidie voor 2015 ook geen problemen zou opleveren, durfde het bestuur het vijfjarig huurcontract met de gemeente nu wel te tekenen. Met een mooi begin van het nieuwe jaar 2015 in het vooruitzicht, ging iedereen blij de kerst in.

Incompetent bestuur?

Echter, begin 2015 kreeg het bestuur van de gemeente te horen dat de subsidie over 2015 niet doorging en het resterende bedrag over 2014 in de vriezer ging. Het bestuur zou incompetent zijn. De bestuursleden waren perplex. Hoe kon binnen twee weken de wereld er zo anders uit zien? Wat was er gebeurd?

Het bestuur zou incompetent zijn omdat het voor 1 december afgetreden had moeten zijn. Het aftreden 1 december zou betekend hebben dat er geen Stichting De Nieuwe Banier meer zou zijn geweest. Volgens de statuten is de bestuurstermijn drie jaar en die waren nog niet om. De gemeente kan niet de statuten van de stichting zomaar overrulen ook al hebben ze een rol gespeeld bij het ontstaan ervan!

Het tweede argument was dat het bestuur het geld over 2014 niet goed zou hebben besteed want de geplande verbouwing was niet uitgevoerd. Maar de subsidie was pas eind 2014 ontvangen en men oriënteerde zich op de aanbestedingen. De accountant had overigens meegedeeld dat Stichting De Nieuwe Banier er heel goed voorstond.

De aap uit de mouw

Het bestuur ging op gesprek bij de directeur van een van de welzijnsorganisatie om over niet betaalde huur en activiteiten te spreken. Hij vertelde dat per 1 januari 2016 alle subsidies voor welzijnsorganisaties worden stopgezet. De gemeente wil in plaats daarvan 'Huizen voor de Wijk' introduceren. Welzijnsinstellingen kunnen het sociale beheer van de huizen doen, behalve als inwoners er zelf uitvoering aan geven. Dat zelfbeheer heet dan 'couleur locale'. Deze 'Huizen voor de Wijk' zijn dus een belangrijke inkomstenbron voor de instellingen. De directeur vertelde dat in Noord niet twee of drie welzijnspartijen actief waren, maar wel 32. Het spel van aantrekken en afstoten en eventuele samenwerking tussen die partijen was al in volle gang. De Nieuwe Banier was onderdeel geworden van de aanbestedingsstrijd, zonder het te beseffen. Dit zorgde voor heel veel onrust.

Empower de bewoners

In De nieuwe Banier gaan we uit van het 'empoweren' van mensen. Draai niet het standaard programma jaar in jaar uit en zoek daar de bewoners bij, maar doe het andersom. Kijk en praat met bewoners, doe het de eerste keer samen, zodat ze het de volgende keer alleen kunnen en elkaar kunnen helpen. Dat is empoweren: je kunt het zelf, maar soms met een duwtje in je rug. Eng voor een organisator die steeds iets minder nodig is. Maar zo krijg je wel een bevolking die het zelf kan. Wij wilden zelfbeheer, wij wilden verder met empoweren.

De doorbraak

Toen kwam de gebiedscommissie langs op werkbezoek. De Gebiedscommissie heeft het bestuur veel inzicht gegeven in processen binnen de gemeente. Zonder hun hulp had De Nieuwe Banier het waarschijnlijk niet gered. Ze hebben met deze actie laten zien dat ze de kloof tussen de bewoners en de gemeente kunnen verkleinen. Ze zeiden: 'We willen niet dat mensen schade aangebracht worden.' Eindelijk werd ons verhaal gehoord.

Op 1 mei 2015 heeft De Nieuwe Banier samen met de gebiedscommissie een bijeenkomst georganiseerd: De dag van Agniese. Alle partijen waren aanwezig: de gemeente, welzijn, vrijwilligers en bewoners. De conclusie van deze dag was dat mensen veel zin hadden in het zelfbeheer van De Nieuwe Banier. Er zijn vier werkgroepen opgericht, voor zelfverdieners, voor de organisatie, voor het beheer en voor de strategie om De Nieuwe Banier bij de politiek te laten aansluiten.

Nu kwam het erop aan: de gemeenteraad beslist

De werkgroep strategie kon meteen aan de slag. In mei was de raadsvergadering waar besloten zou worden over het invoeren van de Huizen van de Wijk. Een week voor die vergadering was er een commissievergadering waarin experts, bewoners en organisaties hun visie op de plannen konden geven. Nu kwam het erop aan: zou De Nieuwe Banier 'couleur locale' worden of zou een gevestigde welzijnsorganisatie het sociale beheer krijgen? Het bestuur heeft daar een stevig betoog gehouden over zelfbeheer, met verwijzing naar 'The right to challenge' als gemeentebestuur. Er is de nodige strijd geleverd, maar de missie is geslaagd. De Nieuwe Banier heeft met 'couleur locale' nu waarborgen om door te gaan!

Een nieuwe fase in de relatie met de gemeente

Fase IV borgen

De gemeente en de stichting gingen opnieuw met elkaar om de tafel. De insteek van deze gesprekken is anders, omdat we nu een gemeenschappelijk doel hebben. En de weg ernaartoe samen bewandelen. Het bestuur heeft begin 2015 bezwaar aangetekend tegen het afwijzen van de subsidie over 2015. Als nu duidelijk wordt dat beide partijen één visie delen, dan is nu een mooi moment om het bezwaar in te trekken. Maar, het is een onrustige tijd. De gemeente staat onder druk om zwaar te bezuinigen en de welzijnsorganisaties weten nog niet wie de aanbesteding wint.

Intussen is er veel verbeterd, met een meer volwaardige relatie met de gemeente. Eerst was er sprake van twee partijen die elkaar niet vertrouwden, eigen doelstellingen hadden en niet eens konden worden. Nu wordt er een zakelijk gesprek gevoerd. De gemeente vraagt nu hoe ver het bestuur is en waar we naartoe gaan. Een van de ambtenaren heeft bewonersparticipatie als aandachtsgebied. Dat helpt.

Drie tarieven voor een mix van groepen

De Nieuwe Banier heeft natuurlijk ook financiële middelen nodig om zelfredzaam te kunnen worden. Vandaar ook de werkgroep Zelfverdieners die zich concentreert op verdienmodellen met een sociale doelstelling. In De Nieuwe Banier zijn er drie tarieven voor de verhuur: een sociaal tarief, een commercieel tarief en een laat-je-handen-wapperen tarief. Iemand die huurt kan als tegenprestatie in het beheer helpen. Een mix van tarieven maakt dat De nieuwe Banier voor verschillende groepen en bewoners interessant zijn. Bovendien bevordert het dat er mooie cross-overs tot stand komen.

Van onderop werken

In De Nieuwe Banier zijn veel vrijwilligers actief. Velen hebben een goede opleiding, jarenlange werkervaring en skills die ze graag willen inzetten. Er is namelijk genoeg werk, maar niet al het werk is betaald. De meesten zien De Nieuwe Banier als een manier om bestaande en nieuwe skills te ontwikkelen en in te zetten om gezamenlijk een bewonersbedrijf op te zetten. Sommige vinden weer een betaalde baan met een hoop ervaring erbij, maar ook met een betaalde baan blijven ze vaak nog actief als vrijwilliger.

Sommige vrijwilligers kunnen worden opgeroepen voor het leveren van een tegenprestatie voor hun uitkering. Dat geeft onzekerheid. Het bestuur wil de potentie die er is gebruiken en graag op hen kunnen bouwen. We zoeken bijvoorbeeld een zakelijk leider om de verdienmodellen vorm te geven. Maar, er zit zoveel potentieel in onze basis: de vrijwilligers. Dat fundament moeten we behouden en de skills eventueel bijscholen. Dus, geen dure zakelijk leider van buiten aantrekken. Maar, van onderaf opbouwen en verstevigen. Dus als er geld te verdelen is: kijk naar de basis, zodat er mensen uit de uitkering kunnen en bij De Nieuwe Banier betaald aan de slag kunnen.

Daarnaast is het niet duurzaam om zo'n bewonersbedrijf louter en alleen op vrijwilligers te willen blijven draaien. Afgelopen jaren waren er genoeg mensen met skills. Maar als de economie aantrekt en ze betaald werk kunnen krijgen zijn ze weg. Voor de continuïteit en fundament van de organisatie heb je vaste krachten nodig.

Een plek om op je bek te gaan

Het beheer van het pand geeft de buurt zeggenschap over de programmering en sociale activiteiten. De Nieuwe Banier kijkt naar wat er speelt in de wijk, zodat activiteiten en het programma van welzijn daar op kunnen aansluiten. De bewoners verzorgen veel activiteiten en zijn daarin veelal succesvoller dan de welzijnsorganisaties die ook activiteiten organiseren. Simpele reden hiervoor is dat er eerst gekeken wordt naar wat de bewoners willen, wat een goede mix is en wat past bij de doelstellingen.

Wij willen een bijdrage leveren aan de lokale economie. Je kunt bij ons met Dam (een lokale munt) betalen. Wij delen kennis, banen, goederen, in de breedste zin van het woord. Je kunt bij ons uit een diep dal klimmen, je kansen pakken en empoweren. We willen de potentie die er van onderop is benutten en de ruimte geven. Zoals een bewoner zei: 'Je hebt een plek nodig waar je op je bek kunt gaan en het opnieuw kunt proberen.'

Wensen/tips

Praat nevenschikkend, niet in termen van professionaliteit

Het woord professional wordt vaak gebruikt om aan te duiden dat iemand betaald wordt voor zijn werkzaamheden. Dat is een verkeerd gebruik van het woord. De vrijwilligers doen het werk ook professioneel; alleen doen ze dat uit passie. 'Professionals': wij zijn het niet, ambtenaren zijn het niet, de mensen bij welzijn ook niet. Praat nevenschikkend, dan werkt in een (zakelijke) relatie veel beter.

Eén contactpersoon bij de gemeente

De gemeente is een veelkoppig dier. Vastgoed heeft andere belangen dan de afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling. De Nieuwe Banier werd gemengd tussen die werelden. De Nieuwe Banier is geen welzijnsorganisatie, we vallen er wel onder. We vallen met onze vrijwilligers natuurlijk ook onder participatie, Werk en Inkomen. Eén contactpersoon zou een oplossing zijn. Leg interne wisselingen en strubbelingen niet bij De Nieuwe Banier of bewoners neer.

"We weten het ook niet"

De gemeente zou wat vaker mogen zeggen dat ze het ook niet weten. Dat dit net zo nieuw is voor hen als het is voor ons. En dat we samen de weg gaan bewandelen. Dat is samenwerking optima forma.

Meer info: <http://issuu.com/denieuwebanier>

Verhaal Duurzaam Hoonhorst, Dalfsen

Maak het spel makkelijker en wees een leuke speler

“Wij zijn vrolijk. We kijken of we samen leuke dingen kunnen doen. Als partijen dat niet willen, dan stopt het.” Het klinkt bijna als een motto. Antje Kingma straalt en lacht in ons gesprek over volwaardige relaties tussen burgerinitiatieven en organisaties. Wat ze ook heeft meegemaakt met Duurzaam Hoonhorst, ze blijft vrolijk. Antje is lid van de stichting Duurzaam Hoonhorst.

Hoe het begon

Fase I: plannen en intenties

Duurzaam Hoonhorst begon in 2009. Het dorp ligt in de gemeente Dalfsen en wilde een ecologisch, economisch & sociaal duurzaam dorp zijn. Het motto is: denk breed, handel concreet. Projecten zijn bijv. een dorpsverwarmingsnet, een duurzame school, een thuiswerkplek, gezamenlijk aanschaf van zonnepanelen, een dorpsdeelauto en dorpszorg organiseren zodat ouderen in het dorp kunnen blijven wonen.

Sinds 30 juni 2010 is Hoonhorst het Duurzaam dorp van Overijssel. De combinatie van 17 duurzame projecten heeft Hoonhorst deze eretitel en een cheque van 1,5 miljoen van de Provincie Overijssel opgeleverd. In 2014 heeft het dorp deze projecten afgerond. De plannen gaan ondertussen gewoon verder.

We vulden elkaar aan

Fase II: uitvoering

Verduurzaming van de school

Een volwaardige relatie had Duurzaam Hoonhorst bij de verbouw van de school. Antje vertelt dat het project appeltje eitje was. “Het doel was een complete verduurzaming van de school met o.a. een nieuw dak, andere verlichting, dorpsverwarming en zonnepanelen. Bovendien hebben we de ruimtes flexibeler gemaakt zodat ze per deel te verwarmen zijn. Als er dan minder kinderen komen, kan de helft van het gebouw verhuurd worden. De school is nu onderdeel van het Kulturhus.

We zaten met z’n allen om de tafel, Duurzaam Hoonhorst, de gemeente en de school met haar stichting Mijn Plein. Iedereen had een open houding en wilde meedenken. We hebben samen het plan bedacht en samen gefinancierd. Iedereen was gelijkwaardig. Wij deden de projectleiding. Onze rol was meedenken en suggesties doen. In de planning voor groot onderhoud stond bijvoorbeeld dat de kozijnen in 2017 vervangen zouden worden. Wij deden de suggestie om die kosten naar voren te halen zodat er geen onderhoud meer nodig zou zijn. Wij zouden meebetalen. En zo is het gegaan.

Voor sommige dingen die je binnen een school doet, heb je toestemming nodig. De schoolmensen hadden het besproken en zeiden dat het goed ging komen, al was er nog geen formele besluit. Ze namen het risico. Dus konden we beginnen. Het ging lekker snel. We konden als gelijkwaardigen samenwerken omdat iedereen die school wilde verduurzamen. We hadden vertrouwen in elkaars expertise. Wij kunnen geen school runnen maar snappen wel hoe het dorp werkt. Zo vulden we elkaar aan.

In één ochtend hebben we de vergunning geregeld voor de aanleg van het leidingnet voor de hout verwarmde cv. Dat was echt helemaal nieuw voor ons. Er moest een leiding komen tussen de Potstal en de school. De gemeente heeft heel erg geholpen. Alle belangrijke ambtenaren waren aanwezig. De kaart lag op tafel. Als ze iets niet wisten dan belden ze meteen om het te regelen. “

Kulturhus: het spel is te ingewikkeld

Fase II: uitvoering

Maak het spel makkelijker en wees een leuke speler

“Bij een gesprek met de provincie hadden we begrepen dat gemeenten geld zouden krijgen voor de Wmo in woonservicegebieden. Wij konden wel een bijdrage gebruiken voor ons Kulturhus en zijn met de gemeente gaan praten. De ambtenaren zeiden: ‘Dat potje is er niet!’. Mijn collega, voorzitter van Plaatselijk Belang en raadslid, was bezig met de woonvisie voor Hoonhorst. Hij is toen alles door gaan spitten. Er stond €35.000,- in de begroting. De gelden waren voor de woonservicegebieden Dalfsen, Lemelerveld en Nieuwleusen en de rest. Hoonhorst was geen woonservicegebied maar wel ‘de rest’. We hebben het geld gekregen. Maar het spel is wel ingewikkeld. Maak het spel makkelijker en wees een leuke speler. De ambtenaar wist het echt niet. Het spel is te ingewikkeld.

De gemeente denkt anders. Ze wilden bij het allereerste begin van het Kulturhus al weten wat we zouden gaan doen. Ik heb wat activiteiten verzonnen. Wij wisten het nog niet. Als het klaar zou zijn, dan ontstaan er vanzelf goede ideeën; wij kennen immers het dorp.

De gemeente heeft een bureau dat ze standaard inhuren om een plan te maken. Wij wilden dat zelf doen. Dan krijg je een andere begroting, met andere posten, volgorde en andere termijnen. Die cultuurclash heeft ons veel gekost. We zijn niet serieus genomen. De verslaglegging was slecht, we hadden onenigheid over besluiten. De gemeente betaalt bijvoorbeeld een vergoeding voor gymzalen. Bij ons kwam de gymzaal in de Potstal, als onderdeel van het Kulturhus. Dus zou de vergoeding naar

de Potstal gaan. Dat was toegezegd, maar later toch niet toegezegd. Het ging niet om die gymzaal. Ze wilden dat het proces ging zoals zij dat gewend waren. Ze wilden 1 gesprekspartner, wij deden alles met z'n tweeën. Ze wilden op maandagochtend vergaderen, mijn collega moest dan werken. Wij waren anders. Het was een cultuurclash.

De Rekenkamer pakt het op

We zijn een jaar niet op het gemeentehuis geweest. Nu zit mijn collega in de raad. Hij heeft de Rekenkamer de opdracht gegeven om uit te zoeken wat dit proces gekost heeft, in geld maar vooral ook in het proces, energie en verstandhoudingen. We willen niet dat vrijwilligers nog eens zo worden behandeld. Ze hebben ons onderschat, het staat er nu wel!"

Seniorenwoningen in de pastorie: opeens stopt het

Fase III strategie

Een dorps huiskamer en seniorenwoningen in de voormalige pastorie

"Vanuit het bisdom Utrecht was besloten dat Hoonhorst bij de parochie Raalte werd ondergebracht en de pastorie van de kerk in Hoonhorst moest sluiten. Ook al was er geen pastor en pastorie meer, bleven toch 40 parochianen samenkomen. Ze zaten in een soms ijskoude kerk. Wij stelden in een overleg met de locatieraad van de kerk voor een scherm te plaatsen zodat er een verwarmd koffiehoekje kon komen. Het bisdom Utrecht was hier helder over: er wordt geen koffie in de kerk geschonken. Toen zijn we met het idee van de dorps huiskamer gekomen. We hebben de oude keuken van de pastorie verbouwd. Dankzij de bijdrage van Duurzaam Hoonhorst is het nu een ontmoetingsplek voor het dorp. We hebben afgesproken dat deze plek voor iedereen toegankelijk is, dat Duurzaam Hoonhorst hem altijd mag gebruiken, niemand huur hoeft te betalen en de kerk het onderhoud doet. De bewoners van de aangrenzende bejaardenwoningen komen er vaak. De dorps huiskamer is een groot succes.

Vervolgens zijn we met de locatieraad van de kerk in Hoonhorst, de parochie Raalte en de woningbouw corporatie om tafel gegaan om te kijken wat we met de lege pastorie konden doen. Er is een grote behoefte aan huisvesting voor ouderen in het dorp. Het idee is om de tuin van de pastorie te verkopen en met de opbrengst twee appartementen voor senioren in de pastorie te maken. Op de kavel van de tuin kunnen ook nog een aantal seniorenwoningen gebouwd worden.

We konden nooit eens 'even bellen'

Er waait een kille wind vanuit Utrecht, zeg ik als buitenstaander. Het is lastig communiceren met het bisdom omdat ze hiërarchisch zijn georganiseerd en ze alle tijd hebben. Dat inwoners een gebouw willen overnemen was helemaal nieuw voor de kerk. Bovendien waren ze zelf aan het reorganiseren. Het was volstrekt onduidelijk wie waarover kon beslissen. De locatie was de verantwoordelijkheid van de locatieraad, maar kon niet beslissen. Dat ging via Raalte, naar Utrecht waar allerlei lagen in de organisatie aanwezig waren. We konden nooit eens 'even bellen'. Als we een vraag hadden, schreven we een brief naar Raalte of Utrecht. Dan moesten we twee maanden wachten tot er overleg was geweest.

De locatieraad kreeg toestemming om de tuin te verkopen en de pastorie te verbouwen. Dit plan voor ouderen en zorggerelateerde activiteiten past in het beleid van de RK Kerk voor vastgoed. We hebben keiharde afspraken gemaakt met de parochie Raalte en een convenant getekend met de woningbouwvereniging voor het realiseren van de ouderenwoningen. Wij wilden de dorps huiskamer eind juni 2014 klaar hebben vanwege de deadline van de subsidie. Die harde afspraken waren nodig voor die deadline. In de praktijk lossen we problemen rond de deadlines op z'n dorps op.

Bisschop Eijk is op de koffie geweest bij de locatieraad in de nieuwe dorpshuiskamer, met een aantal mensen uit Utrecht. Mijn collega van Duurzaam Hoonhorst was erbij. Niemand zei dat het mooi was geworden. De parochianen uit Hoonhorst vinden dat niet zo erg, ze zijn zo opgevoed en zijn niet anders gewend.

We kennen het spel en hebben medespelers

In dit proces rond de pastorie hadden we een volwaardige relatie. Duurzaam Hoonhorst had geld, al veel gepresteerd en een ijzersterk netwerk. Er zat iemand aan tafel. Wij kamen niet vragen of ze mee wilden doen. We hadden een briljant plan en hebben de anderen uitgenodigd omdat ze de beste partners zijn.

We zaten met veel mensen aan tafel, iedereen was enthousiast en dat was het dan weer. Zo kwamen we keer op keer bij elkaar. De gemeente wist het nog niet en de volgende keer was er een nieuwe medewerker. De kerk was in reorganisatie en er kwamen nieuwe mensen in het bestuur van de locatieraad. Ook bij de woningbouwverenigingen waren er veel personele wisselingen. Maar opeens zaten de goede mensen aan tafel en vielen alle puzzelstukjes op hun plek. Toen ging het heel snel. We waren trouwens geen volwaardige partner voor de kerk, maar dat was de locatieraad eigenlijk ook niet. Het belangrijkste voor onze positie is ons netwerk. De wethouder duurzaamheid van Dalfsen is een oprecht katholiek met goede contacten in Utrecht die hij heeft ingeschakeld. Ook met de woningbouw werkte het zo. Als er niks gebeurde in het overleg, legden we dat voor aan de wethouder. Die legt het dan weer bij de woningbouw neer. Het hielp als hetzelfde verhaal van twee kanten kwam.

Opeens stapt de woningbouw uit het plan

Opeens lazen we in de krant dat de woningbouw uit het plan wilde stappen. Ze ging haar activiteiten concentreren op de kernen Dalfsen, NieuwLeusen en Lemelerveld. We hebben ons samen met de locatieraad en Raalte toen maar op de koffie uitgenodigd. Er was een nieuwe directeur gekomen.

Zeker tot 2017 gingen ze geen nieuwe dingen oppakken. De mensen van de parochie Raalte wilden de kavels dan maar gewoon verkopen. Mijn collega heeft ter plekke gepraat als brugman: 'Geef ons een half jaar om een alternatief plan te bedenken.' Dat is min of meer toegezegd. Hij heeft deze toezegging vervolgens schriftelijk bevestigd, zo slim is ie wel.

Nu hebben we voor de vakantie de locatieraad gevraagd of we een optie van 1 jaar op de grond kunnen krijgen. Dan kunnen we als Duurzaam Hoonhorst bedenken hoe we die woningen gaan realiseren. We kwamen iemand van de locatieraad tegen bij het Sproeifeest. Hij vertelde dat ze positief staan tegenover ons voorstel, maar dat ze er nog over moesten vergaderen. Binnenkort is het dorpspleinfeest, dan horen we wel weer hoe het er voor staat. Maar die brief ligt er. Het voordeel van bureaucratische organisaties is dat ze zo'n brief niet negeren en niets zullen doen zonder ons op de hoogte te brengen.

Vrijwilligerswerk achteloos ter zijde schuiven

Zo'n woningbouwvereniging is niet leuk. Als een nieuwe directeur ons zou uitnodigen op de koffie, vraagt wat er speelt en vertelt wat zijn plannen zijn, dan is het duidelijk en de relatie goed. Het niet slim dat hij ons mededelingen doet. Zweten we dan peentjes? Nee. Maar jammer is het wel. Al dat vrijwilligerswerk dat achteloos ter zijde wordt geschoven. Daar word ik pissig van. Op dat moment ben je geen volwaardige gesprekspartner. Maar dat is de woningbouwvereniging voor ons ook niet meer.

Je hebt vrijdenkers nodig

Wij zijn vrijdenkers, die heb je nodig bij dit soort projecten. Misschien komt dat omdat we import en niet katholiek zijn. Nee, dat is te simpel, er zijn ook katholieke gekken die al generaties in het dorp wonen. Een enthousiaste kerel wilde bij de tweede vergadering over het Kulturhus al de schop in de grond steken. Het heeft zeven jaar geduurd voordat we zover waren. 'Maar het is precies geworden zoals ik toen al zei!' 'Ja, dat klopt. Maar nu viere we het met z'n allen. Anders had je daar alleen gestaan.' Er zijn overal vrijdenkers.

Over vijf jaar zijn er misschien andere mensen nodig. Om te bestendigen, of om een crisis het hoofd te bieden. Je hebt altijd verschillende soorten mensen nodig. Ja-maar mensen zijn heel belangrijk om je plan scherp te krijgen.

Dorpsconciërge & betaling

Fase IV borgen

Een betaalde kracht naast zes doldwaze gekken

In 2010 hadden we al het plan voor een dorpsconciërge. We willen 1 betaalde FTE die dingen doet die vrijwilligers werk overstijgen. Een dorp kan niet afhankelijk zijn van zes doldwaze gekken en een paar licht getikte mensen die er zoveel tijd in stoppen.

Je hebt iemand nodig die de verantwoordelijkheid heeft over de budgetten en de plannings. Nu regelt Gerard van 78 jaar heel enthousiast wie gaat rijden voor het WMO vervoer. Die moet je lekker die telefoontjes laten doen, maar niet belasten met gesprekken met de gemeente over het budget. We hebben ook iemand nodig die overdag beschikbaar is en het Kulturhus kan draaien. Anders zijn er overdag alleen werkeloze of bejaarde mensen. Onze vakantiedagen zijn een keer op. Het is een principieel punt. We werken als dorp ten algemene nutte. Ambtenaren en bestuurders bij de gemeente en provincie krijgen ook betaald. Waarom wij dan niet?

Het is belangrijk dat wij betaald worden. Dan kunnen we andere dorpen helpen die minder pionierend zijn dan wij maar die wel aan de slag willen. De provincie had het traject van duurzame dorpen, dat ze wilde evalueren. Het project kon niet verder gaan, maar ze wilde de opgedane kennis wel benutten. Ze wilden hiervoor een extern bureau inschakelen. Wij van de duurzame dorpen hebben gezegd dat wij dat veel beter kunnen doen. Het is onze kennis die we de afgelopen jaren opgebouwd hebben, het zijn onze netwerken die nodig zijn om iets voor elkaar te krijgen.

De provincie was meteen voor.

Met acht mensen uit verschillende duurzame dorpen zijn we rond de tafel gaan zitten en we hadden binnen een half uur een plan. Het belangrijkste was de erkenning dat we allemaal verschillend zijn. Nu zijn we als experiment 'initiatievenmakelaar'."

Meer info: <http://www.duurzaamhoonhorst.nl>

Verhaal “Ons Zonderwijk”, Veldhoven

Je wordt er moedeloos van

De naam Veldhoven is pas sinds de 16e eeuw in gebruik. Het kerkdorp heette voor die tijd Zonderwijk, wat Zuider-wijk betekende. Vanuit het perspectief van Oirschot lag dit kerkdorp in het zuiden van hun werkgebied. De eerste geschreven versie van de naam Zonderwic komt uit een oorkonde van 1240.

Hoe het begon

Fase I: plannen en intenties

Zonderwijk is Veldhovens tweede naoorlogse nieuwbouwwijk. Veldhoven was begin 60er jaren wellicht de snelst groeiende gemeente van Nederland. Zonderwijk heeft nu het hoogste percentage sociale woningbouw, werkelozen, mensen met een uitkering, kinderen die opgroeien in een één-ouder gezin en niet-westerse migranten binnen de gemeente. De bewoners waarderen Zonderwijk als een fijne wijk om te wonen.

Johan, de huidige voorzitter van stichting “Ons Zonderwijk”, Ad, de secretaris van de stichting en Fred, de voorzitter van het wijkblad, vertellen een verhaal over het verlies van sociale voorzieningen in hun wijk. Alle drie wonen al ruim 40 jaar in Zonderwijk. In die tijd was er nog veel activiteit zoals stichting jeugdbelangen, een carnavalsvereniging, en een zeskampploeg. 33 jaar geleden heeft Johan buurtvereniging “De Arck” en de schilderclub “Het Penseeltje” opgericht. Hij was jong en wilde van alles.

Zelfbeheer of regie door gemeente in de wijk

Fase II: uitvoering

Speeltuinen in eigen beheer geeft sociale contacten

Johan vertelt over de eerste contacten met de gemeente: “Wij spraken met de gemeente in leefbaarheidsgroepen over het beheer van de wijk. Dat ging best goed. Ze hadden misschien geen juridische status, maar bewoners konden hun ei kwijt en zaten om tafel met de politie, opbouwwerk en de gemeente. Zonderwijk had 12 speelterreintjes die elk een vertegenwoordiger hadden. Via de leefbaarheidsgroep werd jaarlijks gevraagd wat men nodig had. Een pot verf, een stel schroeven of hulp voor een bank die loszat. Dat werkte fantastisch. Mensen gingen aan de slag in de speeltuintjes, anderen gingen rond met koffie en limonade. Het waren momenten van veel sociale contacten.

Sinds de opstart van de wijkplatforms rond 2002 is dit stopgezet. Door de Arbowet mogen speeltoestellen enkel door professionals onderhouden worden, want bij ongelukken is de gemeente aansprakelijk. Ook zijn er een aantal speeltuintjes op non-actief gezet. Het aantal kinderen in onze wijk was gedaald, dus uiteindelijk hadden we hier vrede mee. Ook al vinden we het jammer, maar de motivatie klopte.

In wijkplatforms had de gemeente de regie

De goed functionerende leefbaarheidsgroepen werden omstreeks 2002 omgevormd tot wijkplatforms als onderdeel van het wijkbeheer. Met als verschil dat hierbij de gemeente de regie voerde. Wij spraken over het beheer van de wijk met de gemeente, de politie, opbouwwerk en de woningstichting. Op papier zag alles er fantastisch uit en stonden we er voor 100% achter. In de praktijk waren het de ambtenaren die bepaalden wat er gebeurde. Zo hadden we onder meer gevraagd om met de renovatie van onze wijk een uitstapstrook naast de parkeervakken te behouden. De gemeente meldde ons dat de gehandicaptenraad geen problemen had met de nieuwe situatie zonder uitstapstrook. Wij hebben toen zelf gebeld met de gehandicaptenraad en deze wisten nergens van.

Via de WOB inzage in onderzoek naar platanen

We hebben veel platanen in de wijk waar mensen last van hebben. Reeds een tiental jaar vragen wij de gemeente of ze deze problematiek willen onderzoeken. Destijds hebben we in de buurt handtekeningen verzameld. 100% van de omwonenden heeft hierbij getekend voor kandelaberen (snoeien). Drie jaar geleden vond een onderzoek plaats. De gemeente wilde niet zeggen wat het resultaat was. Wij hebben gebruik gemaakt van de WOB om inzage te krijgen. Wat bleek, die bomen horen niet thuis in een woonwijk. De haartjes op de bladeren veroorzaken irritatie en allergie. Dus vroegen we of de gemeente ze dan in ieder geval 1x per jaar wilde snoeien. De ambtenaren zeiden dat de bomen dan dood zouden gaan. Het zou bovendien €1500,- per boom per jaar zou kosten. Een aannemer meldde dat je het wel voor €200,- kunt uitvoeren. Die aannemer heeft de gemeente verteld dat wij hem deze vraag hadden gesteld. Een ambtenaar verweet ons vervolgens achter hun rug om te werken, terwijl wij een onderbouwing van ons verzoek wilden opstellen. Het resultaat van jaren praten en pleiten is dat er niks gebeurt.

Het verlies aan voorzieningen

Fase III: strategie

Opknappen wijk is hoogtepunt

In 2006 was er € 800.000 extra nodig voor de herinrichting van onze wijk. Woningen van de woningstichting waren al 50 jaar matig onderhouden. Zonderwijkers bezochten massaal de raadsvergadering. Tijdens onze inspraakreactie gaven de aanwezigen twee staande ovaties. Het hoorde bij het gebruikelijke onderhoud, maar dat de woningen en infrastructuur werden opgeknapt, was een hoogtepunt.

Minder voorzieningen en activiteiten

We hebben veel sociale voorzieningen verloren. De R.K. Boerderijkerk met de pastorie is wegens een fusie gesloopt. De horecazaak en ontmoetingsplek 'De Schaapskooi' is afgebrand en hier zijn woningen gebouwd. De drie basisscholen zijn vertrokken naar een groot MFA. Door de ontwikkeling van een scholencampus de Kempen Campus verdween de sporthal, die in 2007 is gesloopt. Daarmee verdwenen talloze activiteiten, zoals de ronde van de Kempen, de carnavalsoptocht en de ziekendag Zonnebloem. Het terrein ligt al die jaren zonder enig onderhoud braak.

Er zou een mooi nieuwbouwproject voor zorg en ontmoeting, "Kasteel Zuyderwijk", op dat terrein komen. Een bezwaarschrift van omwonenden, het recente regeringsbesluit dat woningstichtingen alleen nog maar sociale woningen mogen bouwen en de financiële problematiek van de gemeente gaven vertraging. Het terrein ligt nog steeds braak.

Beeldvorming over ons

Tijdens een klankbordgroep-bijeenkomst van de MFA was namens de gemeente een jonge verkeerskundige voor de 1e keer aanwezig. Ik zei dat wij twee punten hadden, waarop hij direct reageerde met: 'afgewezen.' Hij wist niet eens wat ik zou vragen. Dat is inmiddels het beeld dat de gemeente van ons heeft. Later zijn we door zijn baas uitgenodigd. Wij hadden problemen met de hoofdwegen aangekaart. Het leek hem beter elkaar te ontmoeten dan te reageren op mails. Zijn collega's hadden hem gezegd: 'Je moet niet met Johan praten, want die wil alleen maar dat het op zijn manier gebeurt.' Deze man wilde dat zelf achterhalen. Hij zei: 'Ik heb veel van jullie geleerd, jullie brengen veel toegevoegde waarde. Ik snap niet hoe ze die uitspraken kunnen doen.'

De gemeente onderzoekt zelf hoe de relaties zijn

Fase IV borgen en verder groeien

Conclusie rekenkamer: de ambtenaren bepalen

De rekenkamercommissie heeft in 2012 onderzoek gedaan naar de effectiviteit van het wijkbeheer. Zij concludeerden dat de samenwerking met de gemeente als star wordt ervaren. Eigenlijk was de analyse dat het wijkbeheer best goed ging en de politie, opbouwwerk, bewoners en de woningbouw goed samenwerkten. Er was maar één probleem: de ambtenaren bepaalden alles. En diezelfde ambtenaren hebben vervolgens een nieuwe nota gemaakt over participatie: “Samenspraak”. Deze nota bevat opnieuw mooie woorden, maar er is nog steeds niets uitgewerkt.

Helpt van de vrijwilligers is ermee gestopt

Er kwam discussie of de wijkplatforms de bevolking voldoende vertegenwoordigen. De professionals zoals gemeente, etc. lieten weten niet meer standaard bij de vergaderingen van de wijkplatforms aanwezig te zullen zijn. De informatie-uitwisseling is inmiddels minimaal geworden. Achteraf gaf de gemeente aan wijkplatforms toch te handhaven. De meeste actieve vrijwilligers van Veldhoven komen volgens de wijkatlas uit Zonderwijk. Onze wijkplatform-bijeenkomsten hadden de hoogste opkomst met vaak ruim 40 deelnemers. We werden er om geroemd. Inmiddels zijn meer dan de helft van de betrokken vrijwilligers bij de wijkplatforms afgehaakt. Mensen zijn moegestreden. We kunnen geen realistische (machts)positie innemen, er zijn zo goed als geen bedrijven of instellingen meer in onze wijk.

Wij blijven het proberen

Opnieuw fase II uitvoering

Te vroeg of te laat

Wij blijven aan de gemeente vragen om bewoners serieus te nemen en om meer aandacht aan o.a. Zonderwijk te geven. We hebben plannen voor betere fietsroutes, voor extra parkeerplaatsen, om het uitstapperron voor de bus te verbeteren en gevaarlijke verkeerssituaties op te heffen. Iedere keer waren we te vroeg of te laat. Wat de gemeente doet is luisteren. Ze nemen het mee en beloven erop terug te komen. Wat er dan gebeurt is voor ons een black box. De gemeente deelt ons vervolgens mee dat ze het niet doen. Er komt geen argument dat echt de kern raakt.

Een nieuwe wijkvisie, herontwikkeling en de zoektocht naar een ontmoetingsplek

Opnieuw fase III strategie

Meer evenwicht in spreiding blijft lastig

In 2013 heeft een belangenhouders-bijeenkomst voor Zonderwijk plaatsgevonden over investeringen in de wijk met alle betrokken partners zoals twee woningbouworganisaties, de gemeente en buurtorganisatie's. De wens is dat er op het voormalige sportterrein levensbestendige woningen komen met voorzieningen voor economische- en sociaal-maatschappelijke activiteiten. Mooi! Dit hebben we dan ook opgenomen in onze wijkvisie 2013-2023. Verder willen wij een evenwichtige spreiding van verschillende bevolkingsgroepen over heel Veldhoven. Meer dan de helft van de wijk is al sociale woningbouw. Daarom vinden wij de bouw van sociale woningen op de vrijkomende locaties ongewenst. Maar we denken niet dat we veel invloed hebben op dit punt.

Het succes was mogelijk door de brede steun

Het winkelcentrum stond leeg, met graffiti op de muren, kapotte ramen en lekkende daken. Dit was zes jaar geleden, in 2009. De ontwikkelaar en de winkeliers stonden pal achter onze wens voor herontwikkeling. Een supermarkt had een hele vleugel gehuurd, maar de gemeente blokkeerde dit vanwege de detailhandel-structuurvisie. De supermarkteigenaar kreeg voor zijn inrichting een te beperkte ruimte ter beschikking. Wij hebben tijdens de raadsvergadering ingesproken om voor een grotere supermarkt te pleiten. Een onafhankelijk onderzoek toonde aan dat je een grote oppervlakte nodig hebt als supermarkt. Ondertussen was er leegstand met alle gevolgen van dien. Uiteindelijk ging na de verkiezingen het nieuwe college overstag. In 2013 kon de grote supermarkt zich vestigen en in 2014 werd de rest van de ruimte ingevuld. Het is de enige keer dat we complimenten aan de gemeente hebben gegeven. Het succes was mogelijk door de brede steun. De wethouder zag de noodzaak in, de eigenaar wilde het, er kwamen meteen huurders, de woningbouw heeft de onverkochte woningen gekocht en verhuurd.

Geen eigen ontmoetingsplek

Na de fusie in 1990 vonden lokale activiteiten, zoals een schilderclub en kinderopvang een plek in een leegstaande school. Deze organisaties moesten in 2014 vertrekken. De gemeente gaf als motivatie: de organisaties betalen géén commerciële huur. Later zeiden ze dat het gebouw verkocht was. Wat niet waar bleek te zijn. Inmiddels is deze school wel verkocht aan een commerciële partij. Wat er gaat gebeuren is nog niet bekend. Volgens geruchten: onwenselijke extra sociale woningbouw.

Wij hebben toen hemel en aarde bewogen om deze organisaties, samen met enkele anderen, onder te brengen in de school die door de ontwikkeling van MFA's leeg kwam.

Na jaren van achterstallig onderhoud is het volgens de gemeente te kostbaar om deze school hiervoor geschikt te maken en zal deze eind 2015 gesloopt worden. Wat er in de plaats komt is onbekend.

Ongeveer het enige wat er in de wijk nog aan voorzieningen overeind is, is het ontmoetingscentrum 't Tweespan. Ook hier is de toekomst onzeker, omdat op deze plek herontwikkeling plaatsvindt. Bovendien is het centrum-bestuur al ver op leeftijd en minder betrokken bij de wijk. Het beperkt zich tot de exploitatie van het gebouw en het faciliteren van ruimte.

Nu kan ik niet stoppen

Opnieuw fase IV borgen en doorgroeien

Een lintje of serieus genomen worden

Ik kreeg in 2011 een koninklijke onderscheiding aangeboden. Daar word ik niet extra blij van. Ik doe mijn werk niet voor een lintje, maar voor o.a. dat oude vrouwtje dat naar me lacht en me vraagt om niet op te houden als voorzitter. Als ik mag kiezen tussen een lintje en serieus genomen worden, dan kies ik voor serieus genomen worden.

Velen heb ik in deze serre uitgenodigd voor een serieus gesprek. Wethouders, raadsleden, hoofden van dienst, etc. om open te praten, waarbij zaken binnenskamers blijven en er géén voorrechten of aparte behandelingen gecreëerd worden. Een aantal hebben hieraan gehoor gegeven en het gesprek als nuttig/zinnig ervaren. Er is bij de ambtenaren een langzame verbetering gaande. Raadsleden zeggen regelmatig dat ook zij de informatie niet hebben. Maar sinds het dualisme sturen zij toch aan, ze kunnen alles opvragen. Blijkbaar werkt het niet zo.

Je moet wel netjes blijven

Ik ben nu drie jaar met pensioen. Full time ben ik bezig met onze wijk. Dit is op deze manier niet goed voor mijn gezondheid. Ik zal er uiteindelijk toch mee moeten stoppen.

Ik heb een sterke drang om iets neer te zetten. Ik ben emotioneel betrokken. Ik ga tot het uiterste. Heel lang dacht ik dat we het konden redden. Maar het gedoe met de sociale invulling, de platanen en de ontmoetingsplek worden echt te frustrerend. De gemeentelijke acties waren onvoldoende of niet onderbouwt. En je moet wel netjes blijven, anders krijg je nooit meer iets voor elkaar. Je wordt er moedeloos van.

We hebben gelukkig een sterk team. Ik wil eigenlijk stoppen, maar nu wil de penningmeester ermee ophouden vanwege het gemeentelijk gedoe. Of ik dan een nieuwe wil zoeken. Ik kan het niet over m'n hart verkrijgen nu de stekker eruit te trekken.

Meer info: <http://www.onszonderwijk.nl>

Verhaal bewonersvereniging Woensel-West, Eindhoven

Het leek zo goed te gaan

“Wij doen niks meer als bestuur van de stichting Woensel-West. We hebben ons teruggetrokken uit alle beleidsoverleg. Het beheer van de ontmoetingsplek hebben we teruggegeven. We organiseren alleen nog bewonersactiviteiten als een BBQ en de bijlessen voor kinderen op de basisschool. Wijkvernieuwingen, aanbestedingen in het sociale domein: we waren heel actief, maar we zijn onvoldoende gehoord. We zijn uit het bestuur gestapt.”

Ad van der Sanden, voormalig bestuurslid van de stichting Woensel-West, valt met de deur in huis. De stichting Woensel-West is een overkoepelende Bewonersorganisatie die bestaat uit drie bewonersverenigingen van de drie corporaties uit de wijk en twee groepen van eigenaren van panden. Het gaat in totaal om 1800 woningen. Zelf woont hij in een relatieve nieuwe buurt van Woensel-West en wilde een bijdrage leveren aan een betere wijk.

Dit is het verhaal over hoe ze in Woensel-West tot deze rigoureuze stap zijn gekomen. Er zijn geen grote incidenten gebeurd, maar de relatie met de instituten bleek toch niet volwaardig. Een uitermate succesvolle samenwerking van inwoners met gemeente en woningbouw om een wijk leefbaar te maken is voor de inwoners vooralsnog onbevredigend afgelopen. Ad blijft desalniettemin tijdens het gesprek zijn optimisme over de nieuwe ontwikkelingen benadrukken.

Hoe het begon...

Fase I: plannen en intenties

No go area in de wijk

De veiligheid in de wijk liep de spuigaten uit. Sinds de jaren '60-'70 is het al een probleemwijk, maar begin deze eeuw werd het echt te gek. Op de achterpaden lagen spuiten en condooms, het waren no go area's. Er was in de hele wijk prostitutie. Er waren twee lichtjesroutes in Eindhoven. De ene met het bevrijdingsfeest waarbij overal boven straten lichten hingen, die was prachtig. De ander bij ons de wijk langs de ramen van de prostituees. Woensel-West was een hele gevaarlijke wijk. Bewoners zeiden tegen de politie: 'Als jullie niet ingrijpen, doen wij het zelf.' Dan waren er doden gevallen.

Betrokken politieman maakt het verschil

De netwerkinspecteur van de politie werkte zijn hele carrière al in Woensel-West en was zeer betrokken bij de wijk. Hij nam het initiatief om actie te ondernemen. Gelukkig had hij een goede relatie met de burgemeester. Er is toen hardhandig ingegrepen. Feesten die overlast gaven werden gesloten. De prostitutie is geconcentreerd, de raamprostitutie in een gebouw van de woningbouw en de straatprostitutie aan de andere kant van het station. Alles is opgeruimd. Er werd een lik op stuk beleid gevoerd. En de achterpaden zijn niet langer vrij toegankelijk.

Van symptomen naar oorzaken

Tegelijkertijd beseften betrokkenen dat het bestrijden van de overlast symptoombestrijding was. Ook de oorzaken moesten aangepakt worden. De gemeente, inwoners en de grootste woningbouwcorporatie met 950 woningen in de wijk sloegen de handen ineen. We wilden de wijk op een hoger niveau brengen met het terugdringen van werkloosheid en problemen als schulden en verslaving. Mede hierdoor zijn gemeente en woningbouw de buurtonderneming gestart, waarbij inwoners een adviesrol hadden.

Nu is Woensel-West één van de veiligste wijken van Eindhoven

Fase II: uitvoering

Bewoners nemen initiatief voor wijkvisie

Toen de veiligheid in de wijk weer op orde was, wilden wij als bewoners ook verder kijken. In 2007 hebben we een bijeenkomst met de hele wijk georganiseerd. We hebben de gemeente, de drie woningbouwcorporaties en bewoners uitgenodigd. ‘Hoe willen we dat de wijk er over 10 jaar uitziet?’ ‘Welke dromen hebben jullie voor de wijk?’ Met elkaar hebben we een toekomstvisie opgesteld. Deze is vertaald in een vijf jaren plan voor de buurtonderneming, met contracten van een jaar voor concrete activiteiten.

Unieke samenwerking van woningbouw, gemeente en inwoners

De buurtonderneming had aandacht voor sociale problemen bij fysieke ontwikkelingen. In deze buurtonderneming werken twee betaalde krachten van de gemeente en de woningbouw samen. De corporatie heeft in haar wijken netwerkinspecteurs en de gemeente heeft overal wijkmanagers. Maar hier in Woensel-West werden ze aangestuurd door een stichtingsbestuur. De taak van de buurtonderneming is om sociale activiteiten in de wijk te coördineren, het maatschappelijk werk aan te sturen, overleg te voeren met de sociale wijkteams en bewonersinitiatieven te ondersteunen. Ze zitten midden in de wijk, met hun poten in de modder. Ze kennen de wijk en worden niet vanuit de ivoeren toren van het stadhuis of directie van de woningbouw aangestuurd. Deze constructie is uniek in Eindhoven en uniek in Nederland.

Eerst vormden inwoners een soort ondernemingsraad van de buurtonderneming. Na het maken van de wijkvisie kregen wij als inwoners een plek in het stichtingsbestuur. We waren niet langer enkel adviseur maar stuurde mede de directie van de buurtonderneming aan. Dat werkte goed. Ik kan niet concreet aanwijzen wat het effect van onze plek in het bestuur was, maar inwoners werden serieus genomen en onze stem werd automatisch meegenomen in plannen.

Huurskorting voor vrijwilligerswerk

De buurtonderneming was een groot succes. De woningbouw had bijvoorbeeld een nieuw inplaatsingsbeleid verzonden voor haar sociale huur. Je kon solliciteren naar een woning en als je bereid was om 10 uur per maand vrijwilligerswerk te doen, zou je €100,- korting op de huur krijgen. Ze wilden huurders die betrokken zijn bij de wijk. Deze vrijwilligers kregen via de buurtonderneming taken in de wijk. Een aantal geeft bijvoorbeeld bijlessen aan de kinderen van de basisschool. Dat was een zwarte school met slechte schoolprestaties. Nu is het een gemengde school met de hoogste score op de Cito toets. Het is een groot succes.

Een nieuw schoolgebouw in de wijk werd als brede school ingericht, het Spilcentrum. Er is een gymzaal, flexibele extra ruimtes en de BSO (buitenschoolse opvang). Ook heeft het gebouw koopappartementen waarvan de eigenaren lid zijn van een VVE (Vereniging voor Eigenaren). De bewonersorganisatie had hier plek voor haar bijeenkomsten en ontmoetingen, en stuurt de buurtinformatiewinkel aan.

De vrijwilligers in de wijk zijn echte doeners, dus op een vergadering voor de 16 werkgroepen die actief zijn, kwam er bijna niemand. De buurtinfowinkel is daarom met het vrijwilligerscafé gestart. Deze bijeenkomst is er 1x per maand. Iedere werkgroep mag zichzelf presenteren en daarna is het gezellig samenzijn. Daar komen 50 tot 60 mensen. En al deze activiteiten en samenwerkingen hebben resultaat. Nu is Woensel-West één van de veiligste wijken van Eindhoven.

Ongemakkelijk gevoel bij samenwerking

Fase III: strategie

Ongemakkelijk gevoel bij samenwerking

Drie jaar geleden wilden we beleidsmatig meedenken over de fysieke ontwikkeling van de wijk, zoals we eerder bij de wijkvisie hadden gedaan over de sociale ontwikkeling. Ook wilden we betrokken zijn bij de nieuwbouw van de woningbouw en de welzijnsactiviteiten in de wijk aansturen. Onze relatie met de woningbouw en de gemeente bij de buurtonderneming was toch niet helemaal volwaardig. Het is moeilijk aan te wijzen hoe dat veranderd is, het zijn vele momenten en een lang proces. Wij voelden ons steeds ongemakkelijker bij de samenwerking.”

Ad geeft een voorbeeld. “Er waren door het inplaatsingsbeleid van de woningbouw heel veel vrijwilligers beschikbaar om iets te doen. Wie stuurt deze vrijwilligers aan, wie bepaalt welk werk ze doen? In de praktijk doen de woningbouw en wij dat samen, maar dat geeft wrijving. Zo hadden wij een initiatief genomen om de emancipatie van allochtone vrouwen te bevorderen door ze Nederlandse les te geven. Dat was een groot succes. De betaalde professionals van de buurtonderneming probeerden die activiteit over te nemen en onder hun vlag te plaatsen. Onze vrijwilligers vertelden dat die en die zich kwam bemoeien met de organisatie van de activiteit. Wij delen deze professionals dan mee dat wij het op onze eigen manier doen.”

Wel verantwoordelijkheid, maar geen zeggenschap

Een ondernemer had het initiatief genomen om Turkse lessen voor autochtonen en Nederlandse lessen voor allochtonen te organiseren. Hij had de vrijwilligers die bij de woningbouw woonden, ingeschakeld. Het was een bewonersactiviteit. Ook dit werd een succes. Die vrijwilligers hadden daarom een goed onderkomen nodig en maakten onkosten voor lesmateriaal. Dus zijn ze doorgegaan met de betaalde professionals omdat die budgetten en de beschikking over een pand hebben. Wij zaten wel in het bestuur en hebben deze kwestie ingebracht. Maar we werden onvoldoende gehoord en konden de vrijwilligers niet vanuit de bewonersorganisatie helpen. Door de bezuinigingen bij de rijksoverheid en de gemeente waren onze budgetten snel kleiner geworden.

Dat de samenwerking stroever ging lopen, was een geleidelijk proces. We hadden goede contacten bij de front office van de gemeente, maar bij de backoffice problemen. Gemeenten hebben gemarkeerd geld. ‘Geef ons het geld dat in Woensel-West gestopt wordt, dan verdelen wij het over de wijk’, zeiden we. Maar dat kon niet. We hadden geen volwaardige relatie. De gemeente wil wel activiteiten bij bewoners neerleggen, maar geeft daar geen budgetten voor. Ze geeft ons wel verantwoordelijkheid, maar geen zeggenschap.

Bewoners beheren Spilcentrum als proef

Het beheer van het Spilcentrum lag bij de gemeente. Als proef hebben wij in 2013 het beheer overgenomen. Als kwartiermaker zijn we gesprekken gaan voeren met alle betrokken partijen. Dat was nog nooit gebeurd. Ook hadden we contact met de brandweer die concludeerde dat het gebouw niet veilig was. Toen wij het gebouw teruggaven was de veiligheid geregeld. Er was slechts één energienet in het gebouw. De school had vijf jaar lang geen energiekosten betaald. De gemeente had het niet door. Ze hebben geen overzicht over de kosten die ze maken. Ook dat is nu geregeld.

In het beheer kwamen we tekort op de kosten voor de gymzaal. We zijn met een wijk sportclub begonnen om er meer activiteiten te hebben. Bij de gemeentelijke aanbestedingen voor wijk-activiteiten hebben we een offerte uitgebracht om deze wijkclub te kunnen runnen. De gemeente zei dat het een leuk idee was: ‘Maar breng het in hemelsnaam onder bij een professionele sociale partij.’

Wij betalen geen vrijwilligers

Wij hebben geconcludeerd dat het gebouw niet rendabel te exploiteren is. Er is geen horeca, de zalenverhuur is beperkt. Er zijn 's avonds gymlessen en moet er dus een beheerder met BHV (bedrijfshulpverlening) aanwezig zijn. Voor het beheer van het gebouw hebben we een professionele, betaalde kracht nodig voor extra inkomsten via verhuur, coördinatie van de activiteiten en partijen, het zorgdragen voor gescheiden energie en het regelen van de veiligheid.

Daarom hebben we een bijdrage van de gemeente van €50.000,- gevraagd. Die zei ons dat ze vrijwilligers niet gaan betalen. We zeiden: 'Doe het dan maar zelf, dat is veel duurder.' Bij het beheer door de afdeling vastgoed van de gemeente zijn er allemaal dingen blijven liggen. Er komt zelfs een rekenkamer rapport over. Zelf maken ze er een gigantische puinhoop van, maar toch willen ze er aan vasthouden.

Uit het bestuur gestapt

Misschien was dit wel de beruchte druppel die de emmer deed overlopen. Wij zijn uit het bestuur van de bewonersorganisatie gestapt en denken niet meer mee. We blijven wel in contact met De woningbouw hoor. We hebben dezelfde doelen voor ogen. Wij leven er, voor ons zijn de ontwikkelingen veel belangrijker dan voor de professionals die na hun werk de wijk verlaten. Nieuwe bewoners zijn nu in gesprek met de buurtonderneming. Ze overwegen om een nieuw bestuur te vormen en activiteiten weer op te pakken.

Overpeinzingen

Fase IV borgen en verder groeien

Misschien waren we te vroeg

Wij liepen misschien wel voor de troepen uit. Misschien dat we te vroeg waren, misschien zou nu de tijd er wel rijp voor zijn. Door de bezuinigingen bij de gemeente doen vrijwilligers meer werk. Drie jaar geleden dachten ze nog dat de gemeente dingen voor vrijwilligers moest regelen. Op dat moment werden we onvoldoende gehoord.

Mag het bij vrijwilligers niks kosten?

Het is toch raar. Als een betaalde, professionele partij een gebouw gaat beheren, krijgen ze een bedrag voor het gebouw en voor de personeelskosten. Als wij dat werk voor een groot deel vrijwillig willen doen, kunnen we niet eens een bijdrage voor het gebouw krijgen. Mag het bij vrijwilligers dan niks kosten?

Als vrijwilliger werk je trager dan professionals. Betaalde krachten kunnen 40 uur per week ergens aan werken, wij doen het erbij in onze vrije tijd. We zijn niet dagelijks bezig met de plannen.

Laat bewoners meer bepalend zijn. Geef ons meer verantwoordelijkheid en meer stem. Nu maken de gemeente en corporatie plannen die wij dan aan het eind van het proces mogen accorderen. Zo worden we onvoldoende gehoord."

Meer informatie: Spilcentrum: www.spilboschdijk.nl & www.woensel-west.nl

Verhaal Coöperatie Austerlitz Zorgt, Zeist

Dit kan alleen met een zwaar bestuur dat niet opgeeft

Jan is de voorzitter van de Coöperatie Austerlitz Zorgt. Hij vertelt het verhaal van deze zorgcoöperatie.

Hoe het begon

Fase I: plannen en intenties

Met het leefbaarheidsplan gebeurde niks

“Austerlitz Belang bestaat sinds 1945, om te onderhandelen met de gemeente voor de belangen van het dorp en het organiseren van allerlei feesten. 70% van de gezinnen is lid, dat is heel veel! In 2007 was ik de voorzitter. Het dorp heeft toen een leefbaarheidsplan gemaakt, met gefaseerde groei om voorzieningen te behouden. Iedereen onderschreef dit plan: gemeente, woningbouw, school, inwoners.

We hebben een stokoud schoolgebouw, dat nodig aan vervanging toe was. Ook het dorpshuis was steeds gerenoveerd. Het idee was om van de school een brede school te maken in combinatie met het dorpshuis en met verzorgd en beschermd wonen. Maar de gemeente was vergeten het schoolgebouw mee te nemen in het lange termijn huisvestingsplan. Er gebeurde niks. In 2011 ben ik mede hierom afgetreden als voorzitter.

Als zij het kunnen, kunnen wij het ook

De gemeente begon in 2012 met de voorbereidingen op de decentralisaties met een zorgproject. De gemeente liet op de ledenvergadering van Austerlitz Belang weten dat zij behoefte had aan een opdrachtgevende instantie in Austerlitz voor zorg en welzijn. Binnen een week was een werkgroep gevormd. Van februari tot de zomer 2012 zijn we gaan verkennen wat er mogelijk is. Vooral rond Eindhoven zijn een aantal dorpen met zorg bezig, we hebben veel van geleerd van de ervaringen van Hoogeloon en Elsendorp. Als zij het kunnen, kan het bij ons ook, was ons motto.

Geen discussie over draagvlak meer

De toenmalige wethouder reageerde in eerste instantie afhoudend op onze plannen. Is er wel draagvlak? Alle zorg is toch in Zeist aanwezig? Maar wij vonden dat de zorg te verkokerd en te complex georganiseerd is. In september hebben we een eerste bewonersavond gehouden. Het zaaltje was te klein, er waren meer dan 60 mensen. We hebben een enquête gemaakt die een respons had van 43%, extreem hoog. Sindsdien was er geen discussie meer over draagvlak en heeft de wethouder ons gesteund.

Het succes van de zorgcoöperatie

Fase II: uitvoering

40% van de volwassenen is lid

In december 2012 hebben we de zorgcoöperatie opgericht. Die avond was er een bijeenkomst van Austerlitz Belang. De brief met het aanmeldingsformulier voor de coöperatie zat onder elke stoel geplakt. We hadden meteen 57 leden. In februari 2013 waren dat er 150, in november 300 en nu hebben we er 415. Niet alle leden zijn doelgroep voor zorg. 40% van de volwassenen is lid. Austerlitz is geen rijk dorp. Er wonen bijvoorbeeld veel ZZP-ers die in de bouw werken. Veel 70+ers hebben enkel AOW of soms een klein pensioen. Ze hebben vaak een eigen huis dat niet levensloopbestendig is.

Een zwaar bestuur

De werkgroep zorg werd het bestuur van de coöperatie. We hebben een zwaar bestuur en dat heeft ons geweldig geholpen. De hoge respons op de enquête kwam bijvoorbeeld door de hoge kwaliteit van de enquête door onze secretaris die een medisch marketingadviesbureau heeft. Ik was organisatieadviseur in de zorg en heb met veel grote instellingen in de zorg met crisissituaties gewerkt. Onze penningmeester is accountant. Onze pr wordt gedaan door een oud directeur van een educatieve uitgeverij een marketeer en vormgever pur sang. Verder hebben we een oud raadslid en een ICT deskundige.

Ons dorpssteam is nu het sociale team van de gemeente

Het dorpssteam bestaat uit een dorpsondersteuner, die ook WMO taken doet. Zij is fysiotherapeut en heeft een goed netwerk in het dorp. Verder is er een zorgcoördinator die al veel via de AWBZ in het dorp deed. Zij worden door ons betaald voor de coördinatie. Tenslotte zit de huisarts uit Zeist die de helft van het dorp als cliënt heeft in het team. We werden meteen een proeftuin voor de gemeente die ons subsidieert voor de betaalde krachten. Sinds 1 januari 2015 is dit ook het sociale team van de gemeente. Zeist is hierin uniek. Door de werkwijze van Austerlitz Zorgt hebben we veel vertrouwen van de gemeente Zeist.

Zeist heeft vijf sociale teams voor de wijken plus Austerlitz. De gemeente is veel minder kosten kwijt aan ons sociale team, alleen de loonkosten. Wij zorgen zelf voor de huisvesting, de ICT en het management. Bovendien geeft ons team minder indicaties voor betaalde zorg. Het netwerk van vrijwilligers leidt tot een latere vraag naar professionele zorg en we adviseren ook andere oplossingen als bijvoorbeeld de eigen bijdrage hoog is. In Elsendorp zijn ze al 7 jaar zo bezig en daar is wetenschappelijk aangetoond dat een zorgcoöperatie goedkoper is omdat ze minder indiceert.

Welzijn dankzij de vrijwilligers

Wij bieden namelijk veel welzijn met onze vrijwilligers, 80 in totaal. Austerlitz Rijdt regelt dat mensen zonder eigen vervoer toch gereden worden. Je bent dan meer dan chauffeur, soms help je ook iemand met de rolstoel door het ziekenhuis heen of ben je aanwezig in de spreekkamer omdat iemand vergeetachtig is. Onze dorpsondersteuner weet precies welke vrijwilliger welke taak het beste kan uitvoeren. We hebben ook nog Austerlitz Klust (klussen, administratieve ondersteuning, naaien), Eet, Beweegt, Belt en Online (nieuw en een groot succes). En vrijwilligers die met eenzamen mensen gaan wandelen en fietsen. Aan vrijwilligers hebben we geen gebrek, een nieuwe dienst is zo geregeld.

In het sociale domein een volwaardige relatie met de gemeente

Fase III: strategie

We hebben de gemeente ook enigszins in de tang

We hebben snel de publiciteit opgezocht. VNG delegaties, het genootschap van burgemeester en de commissaris van de koning komen op bezoek. Bij de verkiezingen stond het in de programma's van de diverse partijen en nu ook in het coalitieakkoord.

Wij werken graag mee aan al deze publiciteit. Zo kunnen we andere initiatieven verder helpen. De aandacht zorgt er ook voor dat het dorp trots is op wat is bereikt. Bovendien hebben wij hiermee de gemeente enigszins in de tang. Het is politiek riskant om een conflict met ons te krijgen. Wij hebben veel contacten bij de pers. Het is beter dat het niet zo ver komt. De mogelijke dreiging doet het werk, je wilt dat middel niet echt gebruiken. Onze positie is sinds het leefbaarheidsplan veel sterker geworden. Wat natuurlijk ook helpt, is dat het dorpssteam goed werkt. We roepen niet alleen wat, we bewijzen ook dat we het kunnen. Onze samenwerking met de gemeente in het sociale domein is dan ook goed.

Sturen op weinig overhead en veel betrokkenheid

Bij het opzetten van het dorpssteam hebben we de gemeente meteen duidelijk gemaakt hoe wij het willen hebben. Wij sturen op weinig overhead en veel betrokkenheid. De discussie gaat over onze onafhankelijke plek in het systeem van de sociale wijkteams. De gemeente heeft een hele lijst van eisen waar je aan moet voldoen, die lijst komt trouwens grotendeels uit Den Haag. Zo moet je afspraken maken met de huisartsen over samenwerking. Wij hebben die afspraken gemaakt met 7 huisartsen, maar ze zitten niet als een contract in een map. Je ziet aan de mails dat die afspraken er zijn. Het gaat erom dat het werkt, niet dat het papier op orde is. Ook hebben we een eigen professioneel automatiseringssysteem, dat goed werkt en waaruit we de gemeente kunnen voorzien van de gewenste informatie. Zo is onze dorpsondersteuner niet te veel tijd kwijt aan overhead. Dat heeft de wethouder geaccepteerd.

Het is een nieuw domein voor de gemeente, dus er zijn nog geen routines

Af en toe hebben we stevig moeten onderhandelen met de gemeente. We hebben een volwaardige positie. De gemeentesecretaris heeft ons vorig jaar uitgenodigd bij een MT vergadering (management team). Ze vroeg of ze van ons mogen leren. Het laat de bereidheid tot leren van de gemeente zien. Dat was heel belangrijk voor ons, want nu kennen we elkaar. In de sociale hoek gaat het goed. Het is een nieuw domein voor de gemeente, dus er zijn nog geen routines. Ook voor ons is het nieuw en een leerproces. Het kost veel tijd, maar het lukt.

Maar dan

Fase III: strategie

Van inspreken naar initiatief nemen

Met de ontwikkeling van de zorgwoningen gaat het veel ingewikkelder. Als uitwerking van het leefbaarheidsplan willen we 27 zorgwoningen erbij in het dorp. Het idee is om de brede school met zorgwoningen en starterswoningen te realiseren conform het leefbaarheidsonderzoek. In september 2013 schuift de gemeente het plan weer naar achteren in de tijd. Wij zeiden toen dat we het initiatief voor de realisatie van het plan over wilden nemen, in samenwerking met alle partijen. Het is een verandering van positie: van inspreken naar initiatief nemen. De drie betrokken ambtenaren vonden dat wel een interessant idee, de wethouder later ook. In februari 2014 hebben we een notitie gemaakt: A t/m Zorgwoningen. Dat deden we samen met de gemeente en een grote zorgaanbieder die onze visie onderschrijft. Hun bestuurder wil anders werken en voorop lopen.

De woningbouw en de school aan boord

De gemeente had in 2011 een contract met de woningbouw gesloten om sociale woningbouw te realiseren. Zowel in het leefbaarheidsonderzoek als in alle latere stukken zoals het huidige coalitieakkoord is sprake van zorgwoningen, maar niet in dit contract! Dat gaf gedoe, want zorgwoningen zijn duurder dan sociale woningen. Wij hebben toen gezegd dat het jammer is als de woningbouw niet meedoet, maar dat wij doorgaan. We hadden een alternatieve locatie voor die woningen en denken ze ook zelf te kunnen bouwen. Uiteindelijk zijn ze in maart 2014 toch aan boord geklommen.

Vanaf mei 2014 hebben we een stuurgroep: Ik ben de voorzitter. Verder zitten de bestuurder van de zorginstelling, de wethouder, de directeur van de woningcorporatie, de bestuursvoorzitter van de scholen, de voorzitter van het dorpshuis en de voorzitter van Austerlitz Belang erin.

Van formele opstelling school naar informatie geven

De school koos voor een formele opstelling. Ze wilde de ouders alleen informeren op de momenten die wettelijk verplicht zijn. Maar het dorp dreigde gespleten te raken. Ouders hadden bij het leefbaarheidsplan het idee van de brede school ingebracht, hun kinderen waren ondertussen van school af. Zo lang duren dit soort trajecten. Er was een nieuwe generatie ouders gekomen. En een kleine groep daarvan, veelal ook nieuwkomers in het dorp, zagen die de zorgwoningen als een bedreiging voor de ruimte voor school. Er ontstond stemmingmakerij. De huidige school heeft namelijk extreem veel buitenruimte, die gereserveerd was voor uitbreiding die nooit is gekomen. De zorg- en starterswoningen komen deels op die buitenruimte. Om financiële redenen moet er best veel op die kavel. De ruimten worden echter gewoon genormeerd volgens de leerlingenprognose. Er blijft veel ruimte over. En er loopt een groene long het dorp in, die ook langs de school loopt.

Austerlitz Belang heeft een breed dorpsoverleg opgezet met de Medezeggenschapsraad en de Ouderraad van de school, de peuterspeelzaal en de zorgcoöperatie. De ouders van de school hadden een gigantische informatie achterstand, zodat het idee kon ontstaan dat de zorgwoningen slecht waren voor de nieuwe school. De school is sindsdien gelukkig bijgedraaid en geeft meer informatie over de voortgang.

Voortdurend onderhandelen

We zijn voortdurend aan het onderhandelen met de gemeente. Wij willen dat de woningen voldoen aan het woonkeur inclusief het aanvullend zorgpakket, de corporatie wil gewoon sociale bouw. De gemeente wilde 70 parkeerplaatsen, terwijl wij minder ruimte wilden voor parkeren omdat ouderen minder vaak een auto hebben en er ook op het dorpsplein geparkeerd kan worden. We hebben een aparte sessie gehouden om met alle betrokken partijen het terrein goed in te richten met behulp van piepschuim schaalmodellen. Het is krap en het gebouw moet drie hoog worden. Ook dat is gelukt.

We hadden discussie over de prognose van het aantal leerlingen. De gemeente hield het op 80, wij hebben zelf een contra expertise gedaan die op 130 tot 150 leerlingen kwam. Inmiddels gaat ook de gemeente uit van 140 leerlingen. We waren voortdurend aan het onderhandelen, waarin we luisterden, concessies deden en het belang van het dorp verdedigden.

De gemeente komt terug op afspraken

Lastig is dat in overleg met wethouders en ambtenaren compromissen worden gesloten waarvan ambtenaren later toch roepen dat het volgens de regels niet kan. Het moeilijkste was dat de gemeente terug kwam op afspraken die we gemaakt hadden. Waarschijnlijk komt dat omdat de ambtenaren voortdurend samenwerken met de woningbouw en het scholenbestuur, niet alleen voor het project in Austerlitz. De belangen zijn dus breder. Deze mensen kennen elkaar goed, wij zijn een soort buitenstaander. De gemeente heeft die partijen op andere momenten ook weer nodig.

Wij hebben toen een mail gestuurd naar de gemeentesecretaris om uit te leggen waar we tegen aanlopen. Voor ons is dat terug onderhandelen onacceptabel. Dat konden we alleen doen omdat we haar kende en al uitgebreid gesproken hadden met het MT. Binnen twee dagen hadden we een gesprek met de verantwoordelijke uit het MT en het hoofd van de betrokken afdeling. De maandag erop een gesprek met de woningbouw. Zo hebben we uiteindelijk afspraken kunnen maken.

En nu verder ...

Fase IV borgen en verder groeien

Partijen wennen aan elkaar

Nu liggen er nieuwe afspraken. De partijen wennen aan elkaar. De woningbouw loopt nu eenmaal ook een financieel risico. Ze hebben moeten wennen dat het geen inspraakproject is, maar wij mede initiatiefnemer zijn. Gelukkig zitten er ook mensen in de Raad van Toezicht die dat toejuichen. De school is blij dat er een prognose ligt van 140 leerlingen. Het blijft ingewikkeld, maar het gaat steeds beter.

Gelukkig hebben we een financiële man en een bouwkundige adviseur erbij

Het dorpshuis exploiteert de extra gemeenschappelijke ruimte en Austerlitz Zorgt koopt zorgwoningen van de corporatie. Gelukkig hebben we een financiële werkgroep met financieringsdeskundigen, een bouwkundig adviseur en steun van de provincie. De financiering moeten we met fondsen, achtergestelde leningen van dorpsbewoners en een hypotheek voor 60-70% regelen. We zorgen voor een aparte rechtsvorm, zodat we de leden van de coöperatie kunnen afschermen van de risico's. Dat leren we allemaal van andere projecten: in Venlo, Ermelo, Cabauw.

Draagvlak vasthouden

Nu het concreter wordt moeten we het dorp het draagvlak vasthouden. Ik heb het al 30 jaar niet meer meegemaakt dat er een discussie was tussen enkele nieuwkomers en de vele oudgedienden. Inmiddels is dat al weer opgelost: een bewoner treedt toe tot het dorpshuisbestuur en een andere tot de jeugdcommissie. Ook praten we de drie raadsleden die in Austerlitz wonen regelmatig bij.

Wij kunnen in het circuit infiltreren

Het kost veel tijd voor een klein project. Je onderhandelt je suf. Dit kan alleen met een zwaar bestuur dat niet opgeeft. Wij vechten ons erdoor heen. Wij kunnen in het circuit infiltreren. Die kwaliteit is meer dan expertise hebben. Wij hebben een netwerk en de positie om het te gebruiken. Als de wethouders ons niet gedekt hadden, was het nooit gelukt. Hoeveel wijken hebben zo'n zwaar bestuur? Dit moet soepeler gaan!

De schijnwerkelijkheid van regels

De grote winst die we boeken is ons verweer tegen de bureaucratie. De effecten van de marktwerking in de zorg zijn verschrikkelijk. Iemand moet een half uur heen en weer fietsen om in het dorp steunkousen aan te trekken en iemand anders moet langskomen voor hetzelfde bij de burens en voor andere taken. Hier regelen we dat beter. We moeten blijven opletten dat de dorpsondersteuner niet in de bureaucratie wordt gezogen. Ook het kwaliteitsbesef is anders. We eten bijvoorbeeld tweewekelijks gemeenschappelijk en brengen dan ook maaltijden rond. Volgens de regels heb je daar allerlei voorzieningen voor nodig om het hygiënisch te doen. De echte kwaliteit zit niet in regels of kwaliteitsprocedures. De echte kwaliteit van het gezamenlijk eten zit in de ontmoeting. We vechten er voor om niet in de schijnwerkelijkheid van de regels terecht te komen.

Spreekuur voor initiatieven

Wij houden nu elke twee maanden spreekuur. We hebben veel geleerd van de voorlopers, andere initiatieven kunnen nu van ons leren. Zo hebben we een initiatief uit het oosten op bezoek kregen en tips meegegeven. Zij hebben later hier een filmpje opgenomen waarin onze wethouder zei dat hij vertrouwen heeft in onze zorgcoöperatie omdat we goed presteren. De lokale omroep heeft het filmpje vlak voor de raadsvergadering uitgezonden. Toen moest hun wethouder wel mee gaan doen. Hun gemeente vraagt vervolgens aan de gemeente Zeist advies hoe dit aan te pakken. De gemeente stuurt deze vragen dan weer naar ons door. Zo is de cirkel weer rond.

Hartenkreet

Het moet soepeler

Het is bij ons alleen gelukt omdat we een zwaar bestuur hebben. Dat moet soepeler kunnen.

Koppel bezuinigingen los van transitie

De decentralisaties en transities zijn veel te veel aan bezuinigingen zijn gekoppeld. Daar hebben beginnende initiatieven vaak last van. Het gaat om kwaliteit, de besparing komt dan vanzelf als bijvangst. Dat is ook mijn ervaring met projecten in het bedrijfsleven.

Meer info: www.austerlitzzorgt.nl

Dit is een uitgave van:
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Directoraat-Generaal Bestuur en Koninkrijksrelaties
Directie Burgerschap en Informatiebeleid
Postbus 20011 | 2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

November 2015 | 89130